

ŞEYH MEHMED MURÂD-I NAKŞİBENDÎ
VE
'VEKÂYİ'-NÂME'Sİ

M. Hüdai Şentürk
Yrd. Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi

1. Hayatı

Murâd Molla Tekkesi Şeyhi ve Sultân Ahmed Câmî'î Cum'a Vâ'izi es-Seyyid el-Hâcc Hâfız Mehmed Murâd Efendi, İstanbul'da Çarşamba semtinde, bugün aynı ismi taşıyan¹ tekke-kütüphanenin şeyhi Ahışhalı Abdülhalîm Efendi'nin oğludur. Kendi ifadesine göre 22 Muharrem 1203 perşembe günü "vakt-i seherde" dünyaya gelmiştir².

Beş yaşına girdiği zaman babası tarafından Muhammed Himmet Efendi'nin mektebine verilerek Kur'ân'ı yüzünden okumağa ve yedi yaşında da hafızlığa başladı. Hıfzını on yaşında tamamladıktan sonra iki sene kadar Hoca Ahmed Efendi'nin mektebinde "mülâzemet ve müdâvemet" edip *Secâvend*, *Tecvîd*, *İlm-i hâl*, *Birgivi Şerhi* vd. tahsîl etti. Bundan sonra, devrin medreselerinde okutulan *Arapça*, *Farsça*, *Fıkıh*, *Mantık*, *Akaid* vd. ilimleri başarıyla ikmâl etti. Bu tahsîl esnâsında 18 yaşında iken "Üstâd-ı Bozorgvâr" Hoca Süleyman Neş'et Efendi'nin (1737-1807) talebelerinden Sultân Selîm civârında Debbâğ Yûnus Mahallesi'nde Hoca Mehmed Efendi'nin rahle-i tadrîsinde *Tuhfe-i Vehbî*,

¹ Şeyh Mehmed Murâd-ı Nakşibendî, tekke ve kütübhanenin ilk bânisi Dâmâd-zâde Feyzullâh Efendi'nin oğlu Kâdî-asker Mehmed Murâd Molla ile çoğu kez isim benzerliği sebebiyle karıştırılmaktadır.

² Müellif, 22 M. 1203 "perşembe" günü doğduğunu söylemekte ise de (Mehmed Murâd-ı Nakşibendî, *Mâ-Hazar (Pend-i Attâr Şerhi)*, İstanbul 1286, s. 231), mezkûr tarih "çarşamba" gününe tesadüf etmektedir. Filvâki bugün, "vakt-i seher" ifadesinden, gece yarısından sonrası, dolayısıyla yeni bir günün başlaması anlaşıldığına göre doğum tarihi bir gün sonrasına yani 23 M. 1203 (24. X. 1788) perşembe gününe tesadüf etmiş olur.

H. Şentürk / Şeyh Mehmed Murad-ı Nakşibendî

Pend-i Attâr, Gülistân-ı Şeyh Sa'dî ve Bûstân ile Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî ve Mefâtihu'd-Dürriyye'yi okudu.

Bu arada 1230 Zilhiccesi'nde (Kasım 1815) babasını kaybetti. Bu üzüntüyle tahsiline ara verip iki sene kadar gece gündüz "ehlu'llâh"ın türbe ve merkadlerini ziyâret, dost ve arkadaşlarının evlerinde "meks ü ikâmet" ederek vakit geçirdi.

"Bî-kes ü bî-istâd" kalan Mehmed Murâd Efendi, Ayvansaray yakınında Ashâb-ı kirâmdan Hazret-i Câbir bin Abdillâhi'l-Ensârî hazretlerinin medfûn bulunduğu câmiin avlu kapısı önünde mütemekkin olan Nakşibendî Abdullâh Kâşgârî'nin talebelerinden Sâlih Afife intisâb edip kendisinden her hafta salı günleri *Dîvân-ı Sâ'ib*'i okumağa başladı. Bununla da yetinmeyerek "Âhûnd-ı Bozorgvâr" olarak sıfatlandırıldığı Hoca Süleyman Neş'et Efendi'nin önde gelen talebelerinden³ Süleymân Vahyî'nin (öl. 1817) yanında haftada iki gün *Dîvân-ı Şevket* ve yine haftada iki gün *Mesnevî-i Şerîf* kırâat etmeğe başladı. Üçüncü cildin ortalarına gelince, üstâdının izniyle *Mesnevî-i Şerîf* tedrîs etmeğe başladı ve *Mesnevî*'yi bitirmeğe muvaffak oldu⁴.

Dîvân'ından⁵ öğrendiğimize göre Mehmed Murad Efendi, Süleyman Vahyî'den on yıl ders almış; onun birçok keşf ü kerâmâtına şahid olmuştur. Hâcegâna, dolayısıyla Şeyh Bahâ'üddîn'e son derece kalbî bağlılığı olan Süleyman Vahyî Efendi, talebelerine haftada iki gün *Mesnevî*, iki gün de *Dîvân*'lardan, *Bûstân*'dan okuttuğu metinler yanında başka *Hadîs-i Şerîf* dersleri de vermiş; *Fütûhât* ve *Fusûs*'u da okutmuştur. İşte Mehmed Murâd, daima diz çökerek oturan, kendisine gelen hediyeleri fakirlere dağıtan, bir küçük çakı ile hançerlere musanna' kabzalar yapmakta usta olan ve oğlunun vefatından sonra gûyâ onu "yok" gibi düşünüp acısını dışına vurmayan böyle kâmil bir mürşidin elinde yetişmiştir⁶.

Mehmed Murâd, "ulûm-ı zâhire ve bâtîne"yi ve özellikle İnan edebiyatını, devrinin mümtaz üstadlarından tahsil ettikten sonra, İstanbul'da Çarşamba'da

³ Bunlar arasında Şeyh Gâlib, Pertev-Efendi, Kethudâ-zâde Muhammed Ârif Efendi ve Beylikci İzzet Bey gibi devrin meşhur âlim, şâir ve edibleri de vardı. (bk. Muallim Nâcî, *Osmanlı Şâirleri*, hazırlayan: Cemal Kurnaz, Ankara 1986, s. 77; *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 1988, VII, 97).

⁴ Mehmed Murâd, *Mâ-Hazar*, İstanbul 1286, s. 231-239.

⁵ Murad Molla'nın *Dîvan*'ı, F. A. Tansel tarafından tanıtılmıştır (bk. F. A. Tansel, "Gül-Baba adı verilen iki ayrı şahsiyet: Molla Murad Divân'ı ve Sümbül Sinan", *AÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI (1968), Ankara 1970, s. 67-78).

⁶ F. A. Tansel, "Aynı makale", s. 71-72.

Tevkî'î Ca'fer Mahallesi'nde Murâd Molla Tekkesi'nde⁷ Şeyh olan babası Abdülhalîm Efendi'nin yerine Nakşibendiyye şeyhi olarak post-nişîn olmuş ve burada irşad faaliyetlerine başlamıştır⁸. Tekkenin yanında yaptırmış olduğu Dârü'l-Mesnevî, 9 M. 1261 (18. I. 1845) cuma⁹ günü Sultan Abdülmecid'in de bulunduğu bir merasimle açılmıştır¹⁰. Sultân Abdülmecid Hân'ın, Şeyh'in kemâlâtına meftûn olduğu ve tarîkatden kendisine "nisbet peydâ eylediği" rivâyet olunmaktadır¹¹. Mehmed Murad Efendi burada irşad ve *Mesnevî* tedrîsiyle meşgul olmağa devam etti. Büyük Osmanlı tarihçisi ve devlet adamı Ahmed Cevdet Paşa, Mehmed Murad Efendi'den bu Dârü'l-Mesnevî'de ders ve feyz almış¹²; tasavvuf ve farsça bilgisini derinleştirmiş olarak buranın açılış merasiminde kendisine "*Mesnevî-hânlık*" icâzeti verilmiştir¹³. Onun, Şeyh Murad Efendi ve tekyesi ile Dârü'l-Mesnevî hakkında mütâlaalarını kendi kaleminden okuyalım:

«...Fârsî öğrenmek üzere eyyâm-ı ta'tilde Çarşamba-pazarı civârında vâki' Murad Molla Tekyesi'ne devâma başladım.

«Ol vakit İstanbul'da iki meşhûr Mesnevî-hân var idi. Biri Hoca Hüsâmüddin Efendi¹⁴ olup Küçük Mustafa Paşa'da Mesnevî-i Şerîf okuturdu. Hüsn-i zann-ı enâma mazhar bir pîr-i rûşen-zamîr olup ricâl ü kibârdan pek çok zevât ana mu'tekid idi. Her taraftan ve her sınıftan nice zevât anın dersine müdâvemet ile nutkunu ni'met ve nasîhatini ganîmet bilirlerdi. Ba'zan biz dahi gidip takrîr-i dil-pezîrini istimâ' e-derdik. Ba'dehû Eyyûb-ı Ensârî semtine nakl-i ikâmetgâh edip âhir-i ömrüne kadar orada ikâmet eyledi. Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Osman Efendi¹⁵ anın telâmîzindedir.

⁷ Bu tekke ve müştemilâtının Bizans devrindeki durumu hakkında bk. Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, C. I, İstanbul 1336, s. 365, 367; C. II, İstanbul 1928, s. 65-67; Muzaffer Gökman, *Murat Molla, Hayatı, Kütüphanesi ve Eserleri*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943, s. 10 vd.

⁸ Şemseddin Sâmî, *Kâmûsü'l-A'lâm*, VI, 4248.

⁹ F. R. Unat'ın, *Hicri Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu* (Ankara 1974)'na göre, 9 M. 1261 tarihi, cum'a gününe değil cumartesiye isabet etmektedir. Bu karışıklığın, "rû'yet-i hilâl" meselesinden neş'et ettiği düşünülmelidir.

¹⁰ Bk. *Vekâyi'-nâme*, v. 3^b. Bu Dârü'l-Mesnevî'nin, İstanbul'da yapılanların sonuncusu olduğu öne sürülmektedir (bk. Mustafa Kara, *Din Hayatı Sanatı Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*, 2. b., İstanbul 1980, s. 109).

¹¹ Hüseyin Vassâf, *Sefinetü'l-Evliyâ*, II, s. 133.

¹² Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, İstanbul 1969, s. 236.

¹³ Fâtıma Âliye, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamânı*, İstanbul 1332, s. 29; N. Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, II, 957; Y. Halaçoğlu - M. Âkif Aydın, "Cevdet Paşa", *DİA*, VII, s. 443; Ali Ölmezoğlu, "Cevdet Paşa", *İA*, III, 114.

¹⁴ Eyüblü Mesnevî-hân olan Hüsâmüddin Efendi'nin vefât tarihi 1285/1869'dur (Mustafa Kara, *a.g.e.*, s. 109; krş. İrfan Gündüz, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, İstanbul 1984, s. 68).

¹⁵ Diğer adı Selâhaddin Dede Efendi'dir. 1304/1887 yılında vefat etmiştir (Mustafa Kara, *a.g.e.*, s. 110).

H. Şentürk / Şeyh Mehmed Murad-ı Nakşibendî

«Diğeri Çarşamba kurbunda Murad Molla Tekyesi post-nişini Mehmed Murad Efendi olup eyyâm-ı mu'ayyenede Mesnevî-i Şerif okutur ve eyyâm-ı sâirede sabahdan akşama kadar mütenevvî' dersler verir idi. Tekyesi bayağı bir dârü'l-fünûn idi. Burada her nevi' ulûm u ma'ârif tahsîl olunurdu. Kendisinin akdem-i şâgirdânı olan Hâfız Tevfik Efendi dahi burada hücre-nişin olup mürâca'at edenlere fârsî tadrîs eylerdi. Bu dergâha ricâl ü kibârdan nice zevât gelip girer ve karîb ü ba'îd mahâllerden pek çok şâgird gelip ahz ü istifâde eder idi. Ben dahi boş vakitlerimi burada tahsîl-i ma'ârifeye sarf eylerdim ve ba'zan dahi Şevket ve Urfi dîvânlarını okumak üzere şâ'ir-i meşhûr Fehim Efendi'nin Karagümruk'deki konağına giderdim»¹⁶.

«...Murad Molla şeyhinin sığâr u kibârdan pek çok müridi olup, ancak kendisi munsif bir zât olduğuna mebnî müridleri içinden ciddî bir sâlik zuhûr etdikde: "*Bu bizim işimiz değildir*" deyü anı Hâfız Tevfik Efendi vâsıtasıyla Kuşadalı'ya¹⁷ gönderirdi.

«...Hâfız Seyyid Efendi ise sûfiyye mesleğini inkârda muta'assıb olup hattâ Kuşadalı gibi meşâyih-i sûfiyyenin müridlerine telkîn eylediği râbıta, şeyhin sûretini zihnine alarak ana teveccüh demek olduğundan bunun şirk-i celi olduğunu isbât için bir risâle te'lîf eyledi (ve kütüb-i fârsiyyeye: "*Kızılbaş kitâbları*" der)¹⁸ ve Murad Molla şeyhini şî'î ve sapık deyü zemm eylerdi. Şeyh Efendi dahi anı: "*Kaba sofı ve zâhid-i huşk*" deyü kadh ederdi. Ben ikisinden dahi tederrüs eylediğim cihetle böyle yek-diğere münâkız sözler işitir idim. Ma'a-mâfih Şeyh Efendi'nin kadr-şinâs bir zât olduğuna mebnî Hoca Efendi'ye i'ânede kusûr etmezdi. Çünkü Hoca Efendi (Hâfız Seyyid Efendi) pek fakîr olduğundan kitâb alacak akçesi yok idi. Bir derse başlayacak olsa, isti'âre-i kütübe muhtâc idi. Şeyh Efendi ise ana lâzım olacak kitâbları evvelce tedârik ederek Hâfız Tevfik Efendi vâsıtasıyla ana îsâl ederdi. Sanki aleyhinde kullanmak için Hoca Efendi'ye birçok esliha verirdi. Dekâyık-ı hikemiyye ve kelâmiyye ile meşgûl olduğum sırada o türlü mücâdeleler dahi işitilmekle münâza'anın aslını anlamak üzere kütüb-i sûfiyyeyi ve ale'l-husûs Muhyiddîn bin Arabî hazretlerinin te'lîfâtını mutâla'aya dahi hayli evkâtımı sarf ettim. Elhâsıl Fâtih semtinde ol vakit ulûm ve ma'ârifeye dâir bahisler cereyân eylediği sırada böyle zâhir ve bâtın mücâdeleleri dahi-eksik değil idi. Şimdi ne o var ne bu var. O zevâtın cümlesi âlem-i bahs ü cedeli terk ettiler. Hep yerlerini boş koyup gittiler. Kâşki bir Murad Molla şeyhi olsaydı da anı zemîm edecek bir de Hâfız Seyyid bulunaydı.

«Murad Molla şeyhi katar şeyhlerinden olup sırasıyla Sultan <Ahmed> Câmî-i şerîfi vâ'ızı olmağla cum'a günleri bu câmî'de va'z ederdi ve mâni'i zuhûrunda bi'l-vekâle Hâfız Tevfik Efendi'yi ve ba'zan fakîri gönderirdi. Vâ'izlik benim mesleğim olmayıp sinnim dahi buna çendân muvâfik olmadığı ve vâ'izlere mahsûs bol yanlı cübbe mi-

¹⁶ Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* (Tetimme, 40), haz. C. Baysun, Ankara 1967, s. 13.

¹⁷ 1262/1846 yılında vefat etmiştir (Mustafa Kara, *a.g.e.*, s. 110).

¹⁸ Parantez içindeki ibare müellif tarafından çizilmiştir (nâşirin notu).

zâcımâ hoş gelmediği hâlde Şeyh Efendi'nin hâtırını için ba'zan anın cübbesini giyip ve Sultan Ahmed Câmî'î kürsisine çıkıp nâsa va'z u nasihat eylerdim»¹⁹

«...Murad Molla şeyhi epeyce servet sâhibi olup tekyesinin tayyârâtı dahi ziyâde idi ve hayyir bir âdem olup eline geçen paraları umûr-ı hayriyyeye sarf ederdi. Bu cihetle tekyesi civârında hâlâ mevcûd olan Dârü'l-Mesnevî'yi inşâ eyledi ve bin iki yüz altmış senesi Muharrem'inin dokuzuncu günü anı küşâd ettikte teberrûken Sultan Abdülmecid Han hazretleri teşrîf buyurdu. Ol gün Şeyh Efendi eski şâgirdânına icâzet verdiği sırada ben dahi o *Mesnevî-i Şerîf*'den icâzet aldım ve anınla berâber *Kasîde-i Bür'e* ve *Hizbü'l-Bahr* okumağa dahi andan me'zûn oldum. Andan sonra her sene Muharrem'in dokuzunda Dârü'l-Mesnevî'de mersiye okunmak âdet olmuştur. Dokuzuncu gün ta'yîn olunması dahi her sene Muharrem'in onuncu günü Koca Mustafa Paşa Dergâhı'nda mersiye okunmak âdet olduğu cihetle iki mersiye bir güne gelmemek içindir.

«Ol devirlerde ne güzel günler gördüm. Ne tatlı ömür sürdüm. Her dem ferâğ-ı hâtır ile safây-i derûn bana hem-dem idi. O âlem ne güzel âlem idi. ...Murad Molla Dergâhı'na tereddüdüm münâsebetiyle kangı tekyeye varsam ri'âyet bulurdum. Ale'l-husûs Mesnevî-hân olduğum cihetle Mevlevî dergâhlarında muhterem olur-dum»²⁰

«...Mukaddemâ Dersa'âdet'de müsellemler-i enâm iki Mesnevî-hân-ı benâm var idi ki biri Hüsâm Efendi ve diğeri Murâd Molla Dergâhı şeyhi Murâd Efendi'dir. Hüsâm Efendi'nin dersini dinlemiş idim ve Murâd Efendi'den hayli tederrüs eylemiş idim. Hattâ Murâd Efendi Dârü'l-Mesnevî'yi inşâ ve bin iki yüz altmış <bir> senesi Muharrem'inin dokuzuncu günü küşâd ile eski şâgirdânına Mesnevî'den icâzet verdikde bendeniz de icâzet alanlar sırasında bulunmuş idim. Ol gün Mesnevî-hânların bir yevm-i mes'ûdı idi ki Cennet-mekân Sultân Abdülmecid Hân hazretleri Dârü'l-Mesnevî'ye teşrîf ile anları taltif buyurmuş idi. İşte ol gün bizim aldığımız icâzet şeş-cihet-i ma'nevî olan defâtir-i sitte-i Mesnevî'ye münhasır idi. Zîrâ Şeyh Murâd Efendi cild-i sâbi'î münkir idi. Hüsâm Efendi ise: "*Mesnevî yedi cildedir diyenleri, altı cildedir diyene kadar döğmelidir*" der idi»²¹.

Şeyh'in tekkesine, İstanbul'un ulemâ ve üdebâsı devam ettiği gibi, taşradan ve hatta çok uzak memleketlerden buraya tahsil ve istifade için gelenler de vardı. Her Ramazân-ı Şerîf'de Padişah, bir akşam Murad Efendi'nin müsâfiri olarak burada iftâr ederdi²².

Şeyh Mehmed Murâd Efendi, Mevlid-i Nebevî ve sair mübârek günlerde ve bazı hayrâtın açılışı için tertiplenen dînî merâsimlerde mevlid-hânlık ve du-

¹⁹ Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* (Tetimme, 40), s. 15-16.

²⁰ Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* (Tetimme, 40), s. 17.

²¹ Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* (Tetimme, 40), s. 230 (Cevdet Paşa'nın Sivas Vâlisi Âbidin Paşa'ya mektubundan).

²² Fâtûma Âliye, *a.g.e.*, s. 23.

â-hânlık yapardı. Sultan Abdülmecid, kendisine pek yakın davranmış; ona ihsan ve atıyelerde bulunmuştur. Cuma günleri va'zda bulunduğu Sultan Ahmed Câmii'nde onu, ekseri vükelâ ve ricâl de dinlerdi ve kendisine azamî hürmet ve riâyette bulunurlardı²³.

Gayet açıksözlü ve nüfuzlu olan Şeyh Efendi, bir gün câmide Evkaf Nâzırı ile birlikte bütün hey'et-i vükelâ hâzır oldukları halde: "Bir deli gâvur vardır. Deli gâvur bizim bakkaldır. Francılanın bayatını, peynirin bozulmuşunu, hulâsa her şeyin fenâsını virir. Ben anı çağırırım. Bir güzel tekdîr iderim. Hemân yola gelir. Bir müddet öyle gider. Yine işi bozunca yine tekdîri yiyüp düzelir. Gâvur deli ise Evkâf Nâzırındır ki câmi'lerin kandilleri yağının parasından çalar!" deyince, Evkâf Nâzırı nereye gizleneceğini ve nasıl savuşabileceğini şaşırılmış; diğer vükelâ ise, sıranın kendilerine geleceği korkusuyla âdetâ donakalmışlardı.

Şeyh Efendi hiddetlendiği zaman hiddeti pek şiddetli imiş. Cevdet Paşa, bir gün kendisinden ders almağa gittiğinde, onun o hiddetine tesâdüf eylemiş ve Şeyh'in kolları sıvalı olarak kendisine: "Görüyorsun ya hâlimi! Bugün açıcılık var! Hıdmetkârlık var!" demiş. Meger o gün hiddete gelip tekkede ne kadar açıcı hizmetkâr varsa savmış.

Yine Şeyh Murad Efendi ile ilgili bir anekdotda: Şeyh Efendi bir sabâh tekeden çıkarak bir işe gitmek üzere Fâtih çarşısından geçtiği sırada "kibâr"dan, lâkin "cühelâ"dan bir "efendi" kendisini görüp hemen önüne çıkmış ve kemâl-i ihtirâmla selâmlamış. Sonra bir müşkilinin halli ricâsıyla Şeyh'e: "Hazet-i Muhammed Hanefî Mezhebi'nde mi idi? Yoksa Şâfi'î mi?" diye sormuş. Murad Molla Şeyhi adamın kılığına kıyâfetine bakıp onun cehâletine merhamet düşüncesiyle orada bulunan meşhûr ve gayet temiz bir helvacı dükkânına girmişler. Orada adamı karşısına oturtturarak, mezheblerin sûret-i zuhûrunu anlatıp, Hazret-i Muhammed zamânında mezâhibin bulunmadığını îzâh eylemiş; uzun uzadıya tafsîlât vermiş. Sonunda adam: "Hâ! Şimdi anladım! Ben Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'i Şâfi'î sanıyordum! Meger Hanefî imiş!..." demesiyle Murad Molla Şeyhi birdenbire dükkândan dışarı fırlayup: "Eyvâh! Benim zahmetime! Söylediğim o kadar sözlere yazık!..." diye o adama lakırdı anlatmak için boşa harcadığı zamânına teessüfler ederek yürümüş²⁴.

"Ulemâ ve urefâdan bir zât"²⁵ olan Şeyh Mehmed Murad Efendi, 27 Şevvâl 1264 (25 Eylül 1848) günü İstanbul'da füc'eten vefat etmiştir. Dârü'l-Mesnevî dâhilindeki türbe-i mahsûsada medfûn olduğu kaydedilmektedir²⁶.

²³ Fâtıma Âliye, a.g.e., s. 23.

²⁴ Fâtıma Âliye, a.g.e., s. 24.

²⁵ Bursalı M. Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, İstanbul 1333, s. 169-170.

Mehmed Murâd Efendî, "muhibb-i Âl-i Abâ bir şeyh-i sâhib-i ittikâ"²⁷ olup Haremeyn-i Muhteremeyn'i de ziyâret etmiştir.

Şu makta' bir münâcâtından alınmıştır:

*"Senüñdür cümleten mülk-i hidâyet yâ Resûle 'llâh
Beni râh-ı savâba kıl delâlet yâ Resûle 'llâh*

*Hudâ'nüñ arş-ı a'lâsı türâb-ı zıll-i pâyüñden
Şeb-i esrâda kesb itdi şerâfet yâ Resûle 'llâh*

*Benüm cürmüm nihâyet tutmaz inkâra mecâlüm yok
Senüñ de lutfuña yok hadd ü gâyet yâ Resûle 'llâh*

*Beni Leylî-i dünyâ aldayup Mecnûn-sıfât oldum
Cünûnumdan kerem kıl vir ifâkat yâ Resûle 'llâh*

*Murâd-ı derd-mendün cümleten ahvâli ma'lûmuñ
Anı takrîr ü tahrîre ne hâcet yâ Resûle 'llâh"²⁸*

"Rûşen-dil bir rehber-i hakâyık-ı bî-menend" bir mürşid olan Mehmed Murad Efendî, meşâyih-ı Nakşiyîye arasında mümtâz bir sîmâ idi²⁹. "Müselsel ü mukaffâ du'â-hânlıkda tarîk şeyhleri miyânında yegâne idi"³⁰. İleri derecede kitap merakı sebebiyle, evvelâ Tekke Kütübhânesi'ne kitaplarını vakfetti. Tekke şeyhi olduktan sonra ise 9 M. 1261 (18. I. 1845) yılında inşâ ettiği Dârü'l-Mesnevî içindeki bir odada "Dârü'l-Mesnevî Kütübhânesi" olarak bilinen yeni bir kitaplık tesis ederek buraya da kitaplar bağışladı³¹.

Şeyh Murâd Efendî, Kütübhâneye ve Dârü'l-Mesnevî'ye su getirmiştir. Hâlen kesilmiş bulunan bu suyun musluğu, kütüphaneye kapısının hemen yanındadır. Vakfiyyesinde, üç çuvaldız "mâ'-i lezîz" getirdiğini kaydeder. Ayrıca, Hankah'a bir de minber yaptırmıştır. Dârü'l-Mesnevî'nin küşâdını Sultân

²⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefinetü'l-Evliyâ*, II, s. 133; Fatîn, *Tezkire-i Hâtimetü'l-es'âr*, İstanbul 1271, s. 374; Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, göst. yer; Bursalı M. Tâhir, *a.g.e.*, göst. yer; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, C. II, Ankara, 1962, s. 142 (mahallinde yaptığımız araştırmada burada herhangi bir türbe, mezar ve hatta mezartaşına rastlanılmadı).

²⁷ Fatîn, *Tezkire*, s. 374.

²⁸ Fatîn, *Tezkire*, s. 374; Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, göst. yer.

²⁹ Vassâf, *Sefîne*, II, s. 133.

³⁰ Ahmed Lutfî Efendî, *Târîh-i Lutfî*, C. VIII, İstanbul 1328, s. 71.

³¹ Muzaffer Gökman, *Murat Molla, Hayatı, Kütüphanesi ve Eserleri*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943, s. 18 vd., not 19.

H. Şentürk / Şeyh Mehmed Murad-ı Nakşibendî

Abdülmecîd'in de şereflendirdiği, *Vekâyi'-nâme*'sinde kayıtlıdır³². Bütün emlâk ve akarını, tekke ve kütüphaneye vakfetmiştir³³. Birçok âsârı vardır³⁴.

Tekke'nin, "Araba Kapısı" olarak zikredilen ve Sultân II. Abdülhamîd Hân'ın tâmir ettirmiş olduğu cümle kapısının üzerinde iki kitâbe vardır. Bunlardan biri, Sultan II. Abdülhamîd'in tekke kapısının tâmiri tarihine düşürülen ve ta'lik hatla yazılmış üç beytlik kitâbe şudur:

*Bu hânkâh-ı feyz-penâh-ı Mollâ Murâd
Olmışdı kalb âşık-ı efkende-veş harâb
Yapdırdı Pâdişâhımız Abdülhamîd Hân
Üç yüz sekizde oldı Nakşibend ü feth-i bâb
Bu bâb-ı müstetâb açıldıkca subh u şâm
Virsin o şâh-ı a'zama Hakk ömr-i bî-hisâb*

1308 (1890)

Bu kitâbenin sol tarafında ise, celi-sülüs hatla şu âyet-i kerîme yer alır:

قال الله تعالى في كتابه الكريم : « فيها كتب قيمة »³⁵ صدق الله العظيم.
صاحب الخيرات دامات [داماد] زاده محمد مراد ١٢٩٢

Babası Sultân Abdülmecîd Hân'ın bu tekke ile yakından ilgisi ve hâtırası sebebiyle Sultan Abdülhamîd Hân'ın da tekkeye ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır³⁶.

Esas kütüphanenin kapısı üzerinde³⁷, Şâir Fıtnat Zübeyde Hanım tarafından inşâd edilen 1189 (1775) târihli kitâbe yer alır³⁸:

*Cihân-ı cûd ü re'fet âftâb-ı matla'-ı himmet
Murâd Mollâ Efendi Hazreti ol zât-ı bî-hemtâ
Güzide necl-i âli-şâmı Dâmâd-zâde Efendi'nin
Ki oldı nâmı Minkârî anın zâtı ile ihyâ*

³² Bk. v. 2^b.

³³ "[Kütüphanenin ilk bânîsi] Murad Monlâ merhûmun burada pek dil-nişîn bir kütübhânesi ve gayet enfes ve nâdire kitabları vardır. Sâhib-i terceme Muhammed Murâd Efendi merhûmun bu kütübhânedeki hâfız-ı kütüb hıdmetinde bulunduğu mervîdir. Bu dergâh-ı şerif kütübhâne bağçesinde binâ olunmuşdur. El-yevm müşrif-i harâbdır" (Vassâf, *Sefîne*, II, s. 133).

³⁴ Muzaffer Gökman, *a.g.e.*, s. 18 vd., not 19.

³⁵ Kur'an-ı Kerim, el-Beyyine (98), âyet 3.

³⁶ Muzaffer Gökman, *a.g.e.*, s. 9.

³⁷ Krş. Tahsin Öz, *a.g.e.*, s. 107.

³⁸ Bu kütüphanenin tarihçesi ve buradaki kitaplar hakkında bk. Muzaffer Gökman, *a.g.e.*

*Ebu'l-hayr eylemekden künyesin cedd-i kerem-kârı
O zâtın masdar-ı hayr olduğın imâ itmîş hakkâ*

*Binâ kaldı bu hayr-i pâki el-hakk sarf idiüp himmet
Esâs-ı izz ü câhın üstüvâr itsün anun Mevlâ*

*Didim tahsîn birle Fıtnat'â itmâmına târîh
Zehî tarh-ı behîn oldı bu nev dârü'l-kütüb hakkâ*

1189/1775

Zâkir Şükrî Efendi'ye göre Murad Molla Tekyesi'nde post-nişîn olan meşâyih şunlardır:

1. Şeyh Ebu'l-İşrâk el-Hâcc Seyyid Mustafâ el-Ahîshavî en-Nakşibendî el-ma'rûf Beg-zâde. Vefâtı: 1200/1785.

2. Şeyh el-Hâcc Seyyid Abdülhalîm el-Ahîshavî, Halife-i Beg-zâde Efendi. Vefâtı: 11 Za. 1230 / 15. X. 1785.

3. Şeyh el-Hâcc Hâfız Seyyid Mehmed Murâd Efendi ibn-i Şeyh Seyyid Abdülhalîm Efendi, Sultân Ahmed Hân Câmî'i Vâ'izi. Vilâdeti: 1201; vefâtı: 1264³⁹.

4. Şeyh Mehmed Ârif Efendi ibn-i Şeyh Mehmed Murâd Efendi⁴⁰. Vilâdeti: 1233; vefâtı: 27 L. 1306.

5. Şeyh Ali Tâlib Efendi en-Nakşibendî el-Hâlidî. Vefâtı: 9 Za. 1311⁴¹.

6. Şeyh Râşid Efendi⁴².

2. Eserleri⁴³:

1. *Dîvân-ı Eş'âr (Dîvân-ı Mollâ Murâd)*: 1290 (1873) yılında İstanbul'da taşbaskı olarak (94 s.) basılmıştır. Dîvân'da sadece medhiyeler bulunmaktadır. Bu medhiyeler, Ehl-i Sünnet akîdesine bağlı olan tarikat ulularına aittir⁴⁴.

2. *Hulâsatü's-Şurûh*: Altı cild *Mesnevî-i Şerîf* şerhidir.

³⁹ Zâkir Şükrî Efendi, *Mecmû'a-i Tekâyâ*, haz. Mehmet S. Tayşî, Berlin 1980, s. 16.

⁴⁰ Dârü'l-fünûn'un küşâd merâsiminde duâyı yapan zâttır (bk. Muzaffer Gökman, *a.g.e.*, s. 18 vd., not 19).

⁴¹ Zâkir Şükrî Efendi, *a.g.e.*, göst. yer.

⁴² Mehmed Ziyâ, bu zâtın 1298'de tekkenin post-nişîni olduğunu kaydetmektedir (*İstanbul ve Boğaziçi*, C. II, İstanbul 1928, s. 64, dipnot).

⁴³ Kendi telifi olan eserlerin, Dârü'l-Mesnevî kütübhanesinde bulunduğunu Bursalı M. Tâhir kaydetmekte ise de (*a.g.e.*, göst. yer), diğer kitaplarıyla birlikte 1956 yılında Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledildiğini biliyoruz (Bk. Günay Kut, "İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri", *İÜEF TD*, sayı 33 (1980/81), İstanbul 1982, s. 349).

⁴⁴ "Molla Murad", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yay., VI, İstanbul 1986, s. 398.

3. *Şerh-i Tuhfe-i (Lugât-ı) Şâhidî el-müsemmâ -bi-Müzeyyeli'l-Hafâ [Müzilü'l-Hıfâ'] ?* (Şâhidî İbrâhîm Dede'nin lugatına şerhtir)⁴⁵.

4. *Risâletü's-Sakaleyn.*

5. *Mu'inü'l-Vâ'izin.*

6. *Mâ-Hazar: Muhtasar Pend-i Attâr şerhidir*⁴⁶.

7. *Kavâ'id-i Fârisiyye*⁴⁷.

8. *Mefâtihu'd-Dürriyye (Tercemesi)*⁴⁸.

9. Müellifin, "*Mesmû'âtü min-Hazreti es-Seyyid eş-Şeyh Murâd en-Nakşibendî el-Buhârî*" adı altında, müridlerinden birkaç kişinin kendi ağzından duydukları (mesmû'ât) ve biraraya getirdikleri sohbet ve vaazlarını muhtevî risâle⁴⁹.

10. Müellifin, muhtelif eşhâsa ve dostlarına yazmış olduğu Arapça mektuplarını ihtivâ eden ve müridlerinden Mehmed İsmet b. İbrâhîm tarafından "*Mektûbât-ı Şeyh Mehmed Murâd Nakşibendî*" adı altında toplanan risâle⁵⁰.

11. *Vekâyi'-nâme (Târîh-i Şeyh Mehmed Murâd en-Nakşibendî):*

Vekâyi'-nâme'nin Muhtevası

Tek nüsha olarak tesbit edebildiğimiz eser, 1261 (1845) yılına ait bir yıllık olayları hâvî olup, müellifin "binâ vü inşâsına muvaffak" olduğu Çarşamba'daki Dârü'l-Mesnevî'nin 9 M. 1261 (1845) günü Sultan Abdülmecid ve bazı devlet ricalinin de bulunduğu açılma merasiminden başlayıp o sene sonuna kadar bir yıl içindeki birtakım vak'alardan, bazı memurların azl, nasb ve vefat tarihlerinden bahseder. Bu vesile ile müellif, bazı zevâtın müsbet yahut menfî şahsiyet ve karakterlerini anlatır.

⁴⁵ İstanbul 1256, 129 s. (bk. Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, III, İstanbul 1975, s. 1287).

⁴⁶ Bu eser, dokuz defa tabolunmuştur (bk. Özege, *Katalog*, III, s. 994). Müellif hattıyla olan nüshası Süleymaniye Ktb. Mehmed Ârif kısmı, nr. 260'dadır.

⁴⁷ Bu eserin, 1251 (1835)'den üzerinde basım yılı yazılı en son baskısı olan 1327 (1911) yılına kadar 32 kere tabedilmiş olmasından (bk. M. Seyfettin Özege, *Katalog*, II, s. 842-843), mekteplerde oldukça rağbet gördüğü anlaşılmaktadır. Eser, "*Şerh-i Kavâ'id-i Fârisiyye*" adı altında, es-Seyyid Mehmed Tevfik tarafından şerh edilerek 1267 (1851) ve 1285 (1868) yıllarında 60'ar sahife olarak iki defa tabedilmiştir (Özege, *Katalog*, IV, İstanbul 1977, s. 1649; Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, göst. yer).

⁴⁸ Matba'a-i Ma'ârif, Kandiye, ts., 50 s. (bk. Özege, *Katalog*, III, s. 1066). Müellif, otobiyografisinde bu risâleyi Mehmed Efendi'den okuduğunu belirtmektedir (bk. s. *Mâ-Hazar*, s. 237).

⁴⁹ Bu risâle, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı Üsküdar Selimiye Camii hünkâr kasrında yer alan İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi, Yazmalar Bölümü, nr. 113'de (var. 1^b-29^a) bulunmaktadır. Mesmû'ât'ı nakleden zevât şunlardır: Abdullah Efendi, Kâğıdıcı Mehmed Efendi, İbrâhîm Bursevî, Seyyid Abdullah, Dâmâd-zâde Ahmed Efendi.

⁵⁰ Bu risale de, aynı kütüphanede Yazmalar Bölümü, nr. 114'de (var. 30^b-139^a) kayıtlıdır.

Vakıf ve hayır eserlerinin (hastahane, köprü, cami vs) açılması sırasında yapılan merâsimlerden;

Galata'da çıkan "harîk-ı kebîr"den;

Mübârek gün ve geceler ile bu günlerde yapılan dînî merâsimden ve "rü'yet-i hilâl" meselesinden;

II. Mahmud'un kızı Âdile Sultân'ın nikâh merâsiminden;

Haremeyni'-Şerîfeyn'e "surre ihrâcı" ve merâsiminden;

"Mu'âyede" merâsiminin Bâb-ı Âlî ve Şeyhu'l-islâmlık makamlarından "ref'i" ile eski ve yeni mu'âyedeler arasındaki farklardan;

16 Zül'l-hicce'de vefat eden Hırka-i Şerîf Şeyhi Mehmed Es'ad Efendi'nin vefatı münasebetiyle İstanbul'daki hırka-i şerîflere dâir kısaca mâlûmat verir⁵¹.

*Evsafı*⁵²

Bulunduğu yer: Ali Emîrî Ktb., nr. 103.

Tavsifi: 16 var.; 241x171 mm.; 29 str.; rik'aya benzer; kırmızı başlık; Venedik kâğıt; meşin cild. Vakıf mühürlü. Başlıklar, arapça ve genellikle farsçadır⁵³.

⁵¹ Hey'et, *İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloğu (İKTCY Kat.)*, İstanbul 1943-1951, s. 178-179.

⁵² İmlâsı oldukça bozuk olan ve tek nüshasını tesbit edebildiğimiz eserin, müellifin kendi hatt-ı desti olup olmadığı hakkında bir kanaate varılamadı.

⁵³ Hey'et, *İKTCY Kat.*, göst. yer.

KAYNAKLAR

- Mehmed-Murâd Nakşibendî (Şeyh), *Vekâyi'-nâme*, Ali Emîrî Ktb., nr. 103, 30 varak.
- Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, C. II, Süleymaniye – Yazma Bağışlar Böl., nr. 2306. 133 (eserin tamamı 5 cild olup, nr. 2305-2309'da kayıtlıdır).
- Mehmed-Murâd-Nakşibendî (Şeyh), *Mâ-Hazar (Pend-i Attâr şerhi)*, İstanbul 1286 (taşbaskı), s. 230-256'da sahife hâmişlerinde müellifin otobiyografisi mevcuttur.
- Mehmed Murâd Nakşibendî (Şeyh), *Dîvân-ı Mollâ Murâd*, İstanbul 1290 (taşbaskı), 94 s.
- N. Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II.
- Yusuf Halaçoğlu – M. Âkif Aydın, "Cevdet Paşa", *İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, VII, s. 443.
- Şemseddin Sâmî, *Kâmüsü'l-A'lâm*, VI, 4248-4249 ("Murâd Efendi, Şeyh, el-Hâcc" maddesi).
- Ali Ölmezoğlu, "Cevdet Paşa", *İslâm Ansiklopedisi (İA / MEB)*, III, 114.
- Fevziye Abdullah Tansel, "Gül-Baba adı verilen iki ayrı şahsiyet: Molla Murad Divân'ı ve Sünbül Sinan", *AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI (1968), Ankara 1970, s. 67-78.
- "Molla Murad", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh yay., VI, İstanbul 1986.
- M. Baha Tanman, "Murad Molla Tekkesi ve Kütüphanesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, V, 516-518.
- Hey'et, *Büyük Türk Klasikleri*, İstanbul 1988, VII, 97.
- Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, İstanbul 1333.
- Hey'et, *İstanbul Kütüphaneleri Tarih Coğrafya Yazmaları Kataloğu (İKTCY Kat.)*, İstanbul 1943-1951.
- Ahmed Lutfi, *Târîh-i Lutfî*, C. VIII, neş. Abdurrahman Şeref, İstanbul 1328.
- Ahmed Cevdet Paşa, *Tezâkir* (Tetimme, 40), haz. C. Baysun, Ankara 1967.
- Ahmed Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet*, C. II, İstanbul 1039.
- Fatîn, *Tezkire-i Hâtimetü'l-eş'âr*, İstanbul 1271.
- Zâkir Şükrî Efendi, *Mecmû'a-i Tekâyâ*, haz. M. S. Tayşî, Berlin 1980.

- [İbnülemin] Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, İstanbul 1969.
- Muzaffer Gökman, *Murat Molla, Hayatı, Kütüphanesi ve Eserleri*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1943.
- Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, C. II, Ankara, 1962.
- Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, C. I, İstanbul 1336; C. II, İstanbul 1928.
- İrfan Gündüz, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, İstanbul 1984.
- Mustafa Kara, *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*, 2. b., İstanbul 1980.
- Mustafa Özdamar, *Dersâdet Dergâhları*, İstanbul 1994.
- Haluk İpekten, Mustafa İsen vd., *Tezkirelere Göre Dîvân Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara 1988.
- Günay Kut, "İstanbul'daki Yazma Kütüphaneleri", *İÜEF TD*, sayı 33 (1980/81), İstanbul 1982.
- İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi*, II (Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri), Ankara 1988.
- M. Seyfettin Özege, *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, II, İstanbul 1973, s. 842-843; III, İstanbul 1975, s. 994, 1066.
- Osman Ergin, *Türk Maarif Tarihi*, C. I, 2. b., İstanbul 1977.
- Fâtıma Âliye, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamânı*, İstanbul 1332.

FÎ AHVÂLÎ'L-MÜTERCİM⁵⁴

Şârih-i mütercimün ahvâl-i fakîrâne ve âcizânesi, bu âlem-i fânîde şu vechile vukû'-yâftedür ki bu abd-i fakîr ve müzennib-i pür-taksîr Âstâne-i Aliyye'de Sultân Selîm Hân-ı Kadîm tâbe serâhü hazretlerinin câmi'-i şerîfi kurbında Çarşanba Pazarı'nda vâkı' asrında sadr-ı Rûm-ı behcet-mersûm sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât ve'l-meberrât ve râgîbü'l-cenneti ve'd-derecât merhûm ve magfûrûn-leh Dâmâd-zâde Muhammed Murâd Efendi aleyhi'r-rahmetü'l-Bârî hazretlerinin hasbeten li'llâh binâ vü ihyâsına muvaffak oldukları Hankâh-ı Nakşbendiyye-i safvet-penâhında şeyh ve post-nişîn-i reşâd olan eş-Şeyh el-Hâcc Abdülhalîm el-Ahîshavî en-Nakşbendî aleyhi rahmetü'l-Meliki'l-Kavî'nün sulbinden 1203 senesi Muharremü'l-Harâm'ınun yigirmi ikinci pençşenbih gicesi vakt-i seherde tevellüd idüp beş yaşına girdikde merhûm ve magfûrûn-leh Muhammed Himmet Efendi'nün mektebine vâlid-i mâcidüm şeyh-i mûmâ-ileyh bed' itdirüp Kur'ân-ı Azîmü's-şân'ı, yüzinden ba'de'l-itkân yedi yaşında hıfzına şürû' olunup hatm-i evvelde Sûre-i Mâ'ide'ye gelince, Hazret-i Ebî Eyyûb-i Ensârî رضى الله عنه البارى 'nin medîne-i tâhiresinde Mihrişâh Vâlide Sultân Selîm عليها رحمة الغفور الرحيم 'ün binâ eylediği türbe-i celîleye baş-türbedâr ta'yîn olunup terk-i dagdaga-i bustân-ı etfâl itdikde yine vâlidem Çarşenbih Pazarı'nda kâ'in Gekbuzeli cennet-mekân Ahmed Efendi'nün mekteb-i pür-feyzına irsâl ve Sûre-i Mâ'ide'den yine hıfz-ı Kur'ân-ı Azîmü's-şân'a meşgul olup yine hatm-i evvelde Sûre-i Tâhâ'ya geldikde füc'eten hâce-i mûmâ-ileyh ziyâret-i Beytu'llâhi'l-Harâm يسر الله لنا ولكم في قريب أيام kasdıyla cânib-i Mekke-i Mükerreme'ye rû-be-râh azîmet idüp yerine telâmîzinden üstâd-ı mükerrem Hâce Ahmed Efendi'yi nasb ü ta'yîn buyurdılar. Sûre-i Tâhâ'dan anlardan bed' olunup on yaşına resîde olunca bi-hamdi'llâhi te'âlâ Kur'ân-ı Kerîm'in hıfzı resîde-i hitâm oldukda vâlidim merhûm ve magfûrûn-leh, ol asrda mevcûd olan e'imme-i kurrâ رحمهم الله تعالى رحمة واسعة hazretlerini da'vet ve hatm-i hıfz huzûrlarında altmış altı sehvale tekmi'l olunup ve pençşenbih günü Sultân Selîm Câmi'i'nde dahı du'âsı olup üç gün azîm cem'iyet eyledi. Ba'dehû Hâce Ahmed Efendi'nün mektebinde yine iki sene mîkdârı mülâzemet ve müdâvemet itdirüp secâvend ve tecvîd ve ilm-i hâl ve Birgîvî Şerhi ve bunun emsâli şeyler kırâ'at olunmuş idi. Sinnüm on ikiye resîde

⁵⁴ Müellifin otobiyografisi, *Pend-i Attâr'a* yapmış olduğu *Mâ-Hazar* isimli eserinin (İstanbul 1286, taşbaskı) hâmişlerinde (s. 230-256) yer almaktadır.

oldukda mektebden ahz idüp hankâhımızda sâkin Beg-zâde Efendi hazretlerinin müridlerinden ve müderrisîn-i kirâmdan Hâce Halîl Efendi'nün İlm-i Sarf bed' itdirüp Birgivî merhûmun *Izhârü'l-Esrâr* nâm kitâbını dahi anlardan tekâmîl eyledüm. Ba'dehû Ebu'l-Feth Sultân Muhammed Câmi'i Şerîfi'nün feyzıyla feyz-yâb olmak için Sultân Ahmed Vâ'izi iken irtihâl-i dâr-ı bakâ iden Erzurûmî Şeyh Yahyâ Efendi'nün meclis-i ifâdelerine irsâl ve Mollâ Câmi' hazretlerinin *Kâfiye Şerhi*'ni ders be-ders okuyup itmâm eyledüm ve *İsagoci* ve *Fenârî* ve *Muhammed Emîn* ve *Tasavvurât* dahi anlardan okunmuş idi. Ba'dehû bir haylî zamân tahsile sekte gelüp bir müddetden sonra Mendeliyâtî-zâde ? (مندلياتي زاده) Muhammed Sa'îd Efendi Sultân Muhammed Câmi'i Şerîfi'nde ders-i sâni olarak Monlâ Fenârî hazretlerinin *İsagoci* üzerine olan şerhine bed' idince bu fakîr anun dersine hâzır olup ba'de'l-itmâm yine Tasavvurât'a şurû' ve tekâmîl olunup tarîklarını terk ile medîne-i Burusa'da tekâ'üd ihtiyâr buyurdılar. O esnâda Sarây-ı Hümâyûn hâcelerinden Çihârşenbihli üstâd-ı bozorgvâr Muhammed Sa'îd Efendi *Tasdikât'a* bed' itmiş olmağla anların dersine hâzır olup kitâb-ı mezkûrî tekâmîl ü tehzîbe şurû' olunup iki sene *Tehzîb* okundu ve ders evvelinde dahi *Kitâb-ı Meşâriku'l-Envâr* min-evvelihî ilâ-âhîrihî şerhi olan *İbn-i Melek* takrîr ü beyân olunarak resîde-i hitâm oldı. Ba'dehû *Şerh-i Akâ'id'e* şurû' olunup bir mîkdâr evvelinden okundukda otuz senesi Zi'l-hicce'sinde vâlid-i mâcidüm Şeyh-i mûmâ-ileyh azm-i ravza-i rıdvân eyledikde şâ'ir-i mâhir Nevres merhûmun:

Beyt:

Mecrâ-yı nefis teng elem teng dilüm teng
Teng oldı cihân başuma sultânüm efendüm

Beyti mantûkıncı cihân başuma zindân ve âh-ı enîn ve firâk-ı peder ile ders değil, Hakk bilür ki tekyede karâr mümkün olmayup şeb ü rûz zevâyâ-yı sâ'irede ziyâret-i merâkîd-ı ehlu'llâh ve ahibbâ ve asdikâ hânelerinde meks ü ikâmet olunarak iki sene evkât-güzâr olmuş idüm. Ve bu tahsîl esnâsında on sekiz yaşumda iken üstâd-ı bozorgvâr Hâce Neş'et Efendi telâmîzinden Sultân Selîm civârında Debbâğ Yûnus Mahallesi'nde Hâce Mehmed Efendi hazretlerinin dârü'l-ifâde-i pür-bereketlerine rû-mâl ve şeb ü rûz hizmetlerine kâ'im olarak *Tuhfe-i Vehbî* ve *Pend-i Attâr* ve *Gülistân-ı Şeyh Sa'dî* ve *Büstân*'dan dahi bir mîkdâr ve *Dîvân-ı Hâfız-ı Şîrâzî* ve *Mefâtihu'd-Dürriyye* okunmuş idi. Bu esnâda Hâce-i mûmâ-ileyh rahmetu'llâhi aleyh Hacc-ı Şerîfe ve seyâhat kasdıyla zümre-i şâkirdânını mübtelâ-endûh-i firâk buyurdılar. Bu abd-i hakîr dahi bî-kes ü bî-îstâd kalup hâl-i perîşânımı hezâr acz ü inkisâr ile Kâdî'l-hâcât'a arz idüp sâ'ik-ı takdîr Ayvân-sarây kurbında Hazret-i Câbir bin Abdillâhî'l-Ensârî رضى الله عنه الباری hazretlerinin defn-i ravza-i cennet oldukları

câmi'-i şerîfinün havlısı bâb-ı sa'âdeti pîşgâhında sâkin ve mütemekkin olan Abdullâh el-Kâşgârî en-Nakşibendî قدس سره السامى hazretlerinin terbiye-kerdelerinden kıdvetü'l-ulemâ'il-muhakkıkîn ve umdetü's-sulehâ'is-sâlikîn Sâlih Afif el-münzevî القوى عليه امطار سحائب الملك القوى hazretlerine sevk buyurup haftada bir kerre yevmü's-sülâsâda *Dîvân-ı Sâ'ib'e* bed' olındı. Lâkin "ماء القليل لا يروى القليل" fehvâsınca eş'âr ve ebyât-ı âbdâra tabî'at ber-vech-i kemâl atşân ve bâgaş-ı ? (باغاش) feyz u bereketleri bu kadarca ile reyyân itmemek habibiyle Âhûnd-ı Bozorgvâr cenâb-ı Neş'et-i nâmdâr قدس سره'nun a'zam-ı telâmîzinden şânında cennet ni'meti gibi "ملاعین رأّت ولاذن سمعت ولاخطر على قلب بشر" dinse sezâvâr olan mazhar-ı esrâr-ı tarîkat ve ma'den-i envâr-ı hakikat mücâhidün fî sebîli'llâh târik-i mâ-sivâ-yı İlâh cenâb-ı Süleymân Vahyî قدس سره الشامى menzil-i mübârek-i pür-yümn ü bereketlerine mâlfide-i rûy-i siyâh oldum. Ve haftada iki gün *Dîvân-ı Şevket* ve yine haftada iki gün *Mesnevî-i Şerîf* kitâb-ı celîlü'l-kadrinün cild-i sâlis[in]e bed' eyledüm. Ve cild-i sâlis evâsıtına geldikde, bu fakîre *Mesnevî-i Şerîf* tedrîsi teklîf olunmağla, üstâd-ı bozorgvâra ifâde olunup anlar dahi izn ve emr buyurmalarıyla şurû' olunup bi-hamdi'llâhi te'âlâ itmâm olındı. Ve yine bi-hamdi'llâhi te'âlâ itmâm olındı. Ve yine şimdi (?) şurû' olunup bir senede li'llâhi'l-hamd cild-i evvel tekâmül olunup cild-i sâniye in-şâ'Allâh şurû' olunacaktır. Mevlâ-yı müte'âl bi'd-defe'ât itmâmını nasîb ve mazmûn-ı münîfi ile âmil ve sırrına cümlemüzi mazhar eyleye; âmîn. Ve yine fûnûn-ı şettâda mâhir ve cemî'-i kütübün istihrâcına kâdir sâhibu'l-ahlâk'l-hasene ve'l-atvârî'l-müstahsene mârrü'z-zikr Hâce Neş'et Efendi telâmîzinden Keşudâ-zâde Muhammed Ârif Efendi hazretlerinden on iki aded *Kasâ'id-i Örfî Şîrâzî* ve *Risâle-i Rub'-ı Mukantara* ve *Ceyb* ve *Risâle-i Usturlâb* ve *Risâle-i Kürre* ve *Mesnevî-i Şerîf* evvelinden "*Yehûd Vezîri*" hikâyesinin evâsıtına gelince okudum. Cenâb-ı Allâhü Te'âlâ ömrine bereket ve vücûdına sıhhat ve dâreynde selâmet-i dünyevî ve uhrevî ve murâdât ve maksûdâtına nâ'il eyleye; âmîn. Ve yine bu tahsîl esnâsında vâlid-i mâcidüm emriyle Soğukçeşme-kapusı kurbında Zeyneb Sultân Câmi'-i Şerîfi sâhasında vâkı' odalarda sâkin ve âhar ömrinde Üsküdar'da Silîmiyye Hankâhı'na şeyh olan kutbu'l-ârifin gavsü'l-vâsılîn ferîdü asrihî ve vahîdü dehrîhî mazhar-ı eltâf-ı Samed vâris-i sırr-ı hazret-i Şâh-ı Nakşibend eş-Şeyh el-Hâcc Ni'metullâh tecelliyâtü'l-ilâh hazretlerinden ahz-i dest-i inâbet idüp on sene mîkdârı hıdmet-i celîleleriyle müşerref oldum. Ve bu esnâda kendülerden Mişkât-ı (مشكوت) Mesâbîh ve İmâm-ı Rabbânî eş-Şeyh Ahmed el-Fârûkî hazretlerinin *Mektûbât* ismiyle müsemmâ olan kitâb-ı celîlü'l-kadrini ve Celâl Devvânî merhûmun *[İ]sbât-ı Vâcib* nâm kitâbını ve *Hikmetü'l-ayn* nâm kitâbı ta'allüm ü tederrüs eyledüm. Ahikkâ [hakkâ] ki ulûm-ı zâhire ve bâtınada sâhib-i itkân, مارأت ولا ترى مثله اعين الزمان idi. Lisân-ı Türkîde mahâreti olmadığından esnâ-yı

derslerinde gâh Arabî ve gâh Fârisî takrîr buyururlar idi. Arabî takrîr buyururlar iken a‘reb-i ‘urebâ ve Fârisî takrîr buyurur iken efsah-ı fusahâ-yı Buhârî dirsın; âsâr-ı ilmiyyelerinden Arabiyyü'l-ibâre fasîh ve belîğ bir *Risâle-i Nakşibendiyye*'leri vardır. Hakkâ ki yapılır şey değildir; fakîrde vardır, tâlib olan istinsâh itsün. Ve yine bu tahsîl esnâsında a‘lemü'l-ulemâ' ve efdalü'l-fudalâ' şeyh-i meşâyih-i kurrâ' eş-Şeyh el-Vâ‘iz el-Hâcc Muhammed bin Muhammed eş-şehîr beyne ahibbâ'ihî bi-Şeyh Coşgun اکرم الله تعالى فى يوم لا ينفع فيه مال ولا بنون hazretlerinden *Kırâ'at-i Seb'a* ve *Kırâ'at-i Aşere*'yi tekmi'l ve ba‘de'l-hatm *Tayyibe* ve *Neşr-i Kebîr* tarîkıyla takrîbe şürû' ve yigirmi üç cüz'-i şerife karîb okunup Sûre-i *Zümer*'e geldikte el-mukadderü kâ'inün (المقدر كائن) fehvâsınca Şeyh-i mûmâ-ileyh târik-i diyâr-ı fâniye ve mü'essir-i civâr-ı bâkiye oldılar رحمة الله تعالى عليه رحمة واسعة. Hakkâ ki İlm-i Kur'ân'da ve va‘z u nasihatde misli nâ-yâb idi. Hîn-i irtihâlinde Şâh-zâde Sultân Muhammed Câmi'i'nde Cum'a Vâ'izi ve Ebu'l-Feth Câmi'i'nde İmâm-ı Sâlis idiler. İlm-i Kur'ân'da âsâr-ı ilmiyyelerinden imâleleri ve hemz-i müfredleri ve idgâmları beyân ider cedvelli risâleleri vardır. Ve seb'a ve aşere ve takrîbin sa'b olan âyetleri cem' idüp dört aded mecmû'a tertîb buyurmuşlardı. Erbâbınun işine yarar mecmû'aları kendü hatt-ı şerîfiyle bizde olmağla derûn-ı hankâhımızda olan kütübhâneye teberrüken vakf ü vaz' olındı. Ve yine a‘lemü'l-ulemâ' ve aslahu's-sulahâ' re'îs-i meşâyih-i kurrâ' İmâm-ı Evvel-i Câmi'-i Ebî Eyyûbe'l-Ensârî رضى الله عنه البارى ve Sultân Ahmed Hân Gâzî Câmi'-i Şerîfi Cum'a Vâ'izi el-Hâcc Abdullâh طول عمره الاله cenâblarından dahi *Kırâ'at-i Aşere* olmak üzere Sûre-i *Mülk*'den Sûre-i *Ve'd-Duhâ*'ya varınca ve takrîb olmak üzere Sûre-i *Fâtihâ*'dan *Tilke'r-rusülü faddalnâ* cüz'-i şerîfine varınca ahz ü tilâvet eyledüm. *Kırâ'at-i Seb'a*'yı hâmil olan *Kitâb-ı Şâtibî*'yi evvelinden ferş-i (?) hurûfa karîb hâce-i Mûmâ-ileyhden ders be-ders okudum. Hakk Te'âlâ atvel-i ömr ile mu'ammer ve tâlibîn ü râgıbîne feyzlerini mede'd-dühûr münteşir eyleye; âmîn. Ba‘de-zâ otuz üç târihinde a‘lemü'l-ulemâ' il-mütebahhîrîn efdalü'l-fuzalâ' il-müteverri'in yenbû'u'l-fezâ'ili ve'l-yakîn el-muhtassu bi-mezîdi'l-inâyeti'l-Meliki'l-Mu'in el-ân Evkâf-ı Hümâyûn Müfettişi ve Galata Sarây-ı Hümâyûn'nda kütübhâne hâcesi İmâm-zâde Hâfız Muhammed Es'ad عليه انواع اللطاف الصمد cenâbları Şerh-i Akâ'id-i Nesefiyye li't-Teftâzânî ve Hâşiye-i Hayâlî tadrîsine Ebu'l-Feth Câmi'-i Şerîfi'nde şürû' buyurdılar. Fakîr dahi derslerine hâzır olup kitâbeyn-i celîleyn iki buçuk senede bi-hamdi'llâh karîn-i hüsn-i hitâm ve yukarıya doğru *Kâdî Mîr ma'a-Lârî* ve *Celâlî* ve *Celâl Devvânî* ve *Muhtasarü'l-Müntehâ* ve ders evvelinde dahi *Şifâ'-i Şerîf* ve *Dürer-i Gurer* ve ba‘de salâti'l-asr yine câmi'-i mezkûrda min-evvelihî ilâ-âhirihî beş senede *Mutavvel Şerhu't-Telhis li't-Teftâzânî* ve şuhûr-ı selâsede hâne-i latiflerinde Alî Kuşî'nün *Va'iyye Şerhi* ve *Hulâsatü'l-Hisâb* ve *Menâr Şerhi* <ve> *İbn-i Melek*

ve Dülger-oğlı Câmî'i'nde *Nebe'* tefsiri ve bu misillü şeyler telemmüz olunur idi. Kırk senesi Receb-i Şerîf[in]ün gurreni pençşenbih günü ve Regâ'ib gicesi yigirmi kadar kimse ile bi-hamdi'llâh câmî'-i mûmâ-ileyhde cem'iyet-i uz mâ olup icâzet alındı. Cenâb-ı Kibriyâ ömr-i rûz-efzûna mazhar ve kâffe-i umûr u husûsını teysîr ü âsân eyleye; âmîn, bi-hurmeti'n-Nebiyi'l-Emîn. Ve ba'de'l-icâze hâfız olduğum Hâce Ahmed Kirmastî عليه رحمة الباری ki Sultân Selîm Hân-ı kadîm Câmî'-i Şerîfî İmâm-ı Evveli ve Benli-zâde Muhammed Râşid Efendi mu'allim-hânelerinin hâcesi idi. Anlardan kırâ'at-i takrîbe Sûre-i Zümer'den bed' ve itmâm olup yine kırk senesi Zî'l-hicce'sinün yigirmi birinci günü Sultân Selîm Câmî'-i Şerîfî'nde e'imme-i kurrâ' mahzarında hatm idüp ve Kâsım-Paşa'lı Şeyh Ahmed Efendi du'â buyurup Hâce-i mûmâ-ileyhden icâzet-i tâmme almak li'llâhi'l-hamd ve'l-minne mukadder oldu. Fe-hamden sümme hamden sümme hamden. Ve bu fakîr dahi yedi kimseye *İlm-i Kur'an*'dan el-hamdü li'llâh icâzet vermek mukadder oldu. El-ân rûz ü şeb hankâhımızda el-hamdü li'llâh *Mesnevî-i Şerîf* ve *Şifâ'-i Şerîf* ve *Kâfiye Şerhi*, *Mollâ Câmî*, *İlm-i Kırâ'at* ve *İlm-i Arûz* ve *İlm-i Fıkh* ve *Dîvân-ı Şevket* ve *Dîvân-ı Sâ'ib* ve *Şâtîbî* ve sâ'ir kütüb üstâdlarımızın ve ebeveynimün ve ahibbâ ve asdikâmün du'âları berekâtiyle neşr ider olduğumuz hâlde gûşe-i hankâhımızda vahdet-nişîn ve peygüle-güzîn olmuşuzdur. Hakk celle ve 'alâ evvelâ hayâtda olan üstâd-ı ekrem İmâm-zâde Muhammed Es'ad Efendi hazretlerini ve Hâce Abdullâh Efendi hazretlerini ve bu abd-i kemteri tûl-i ömr ile mu'ammer ve ihlâsa dâ'imâ mukârin ve rızâ'-i şerîfine muvâfık amele muvaffak ve kusûrümüzü afv eyleye; âmîn, yâ Rabbe'l-âlemîn. Ve bunlardan mâ'adâ dahi asrına idrâk itdiğümüz ba'zı efâzıldan haylî risâle ve ba'zı kütüb okunmuş idi. Tafsilî mûcib-i tatvîl-i makâl olacağına binâ'en terk olındı. Cenâb-ı Erhamür-râhimîn ulûmından intifâ' eyledüğüm esâtîz-i kirâma rahmet ve yevmen fe-yevmen kabrlerinde istirâhat ve âhretde Rabbüm cümlesine selâmet ve necât ile ikrâm eyleye âmîn; bi-hurmeti *Tâ-hâ* ve *Yâsîn*. Ve bu kadar tahsîl ve ulûm-ı nâfi'a ve ta'lîm ü tadrîs ve terbiye ve tena'um ve ni'met-i sûriyye ve ma'neviyye asr-ı zamânlarına idrâk eyledüğüm selâtîn-i Âl-i Osmân'dan üç pâdişâh-ı zî-şânun Devlet-i Aliyye'sinde ve sâye-i şâhânesinde olmak hasebiyle anlara du'â ve hayr ile yâd eylemek üzerüme farz-ı ayn makâmında olmağla du'âlarına şurû' olındı. Evvelâ Sultân-ı zî-şânun birisi merhûm ve magfûrun-leh Gâzî Sultân Selîm Hân-ı Sâlis ibn-i Sultân Mustafâ Hân-ı Sâlis ibn-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis'dür. Ve birisi dahi cennet-mekân-ı firdevs-âşiyân Sultân Mustafâ Hân-ı Râbî' ibn-i Sultân Abdülhamîd Hân ibn-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis'dür, Cenâb-ı Gafûrün Rahîm bu iki pâdişâhun ve vâlidlerinin ve ceddlerinin taksîrâtını afv ve seyyi'âtını mahv ve hasenâtının ecrini müzdâd ve mazca'larında şâd eyleye; envâr-ı *Kur'an-ı Azîm* ile kabrlerini pür-nûr ve arsa-i mahşerde vechlerini şümûs ü

büdü'r eyleye; tâ be-sabâh haşr-i merkadlerinde emn ü râhatlarını ânen fe-ânen müzdâd eyleye; kabrlerini ravzatün min-riyâzi'l-cenân eyleye; hufretün min-huferi'n-nîrân olmakdan mahfûz eyleye. Kabrden kalkdıkdâ râkibîne ale'l-Burâk olarak arsa-i mahşere varup " ان المقسطين على منابر من نور " Hadîs-i Şerîfi sırrına mâ-sadak olarak nûrdan minberler üzerine kendilerini Rabbüm ı'sâd eyleye; bilâ-sü'âl ve lâ-hisâb ve lâ-azâb duhûl-i evvelîn ile cennet-i a'lâya dâhil olan mülûk-i kirâm ile hılf-i Resûl-i Kibriyâ'da cennete Rabbüm idhâl eyleye ve zümre-i uşşâkı ile tecelliyât-ı cemâline mazhar eyleye; âmîn. Ve birisi dahi el-ân serîr-i ârâ-yı saltanat-ı uz mâ ve pîrâye-bahş-ı erîke-i Hilâfet-i kübrâ şâh-ı âsmân-ı makderet pâdişâh-ı gerzmân-menzilet-i kutb-i felek-ikbâl-i nokta-i merkez-i dâ'ire-i iclâl-i sultân-ı selâtîn-i zamân hâkân-ı havâkîn-i cihân mâlikü'l-berreyn ve'l-bahreyn el-müftehirü bi-hıdmeti'l-Harameyni's-şerîfeyn, elâ ve hüve's-Sultânü'l-a'zam ve'l-Hâkânü'l-mu'azzam ve'l-ekrem el-Gâzî Sultân Mahmûd Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî Abdülhamîd Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî Ahmed Hân-ı Sâlis ibnü's-Sultân el-Gâzî Muhammed Hân-ı Râbi' ibnü's-Sultân el-Gâzî İbrâhîm Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî Ahmed Hân-ı Evvel sâhibu'l-Câmi'i ibnü's-Sultân el-Gâzî Muhammed Hân-ı Sâlis fâtihi Kal'a-i Eğri ibnü's-Sultân el-Gâzî Murâd Hân-ı Sâni' ibnü's-Sultân el-Gâzî Selîm Hân-ı Sâni' sâhibu'l-Câmi'i'l-Kebîr fi-belde-i Edirne ibnü's-Sultân el-Gâzî Süleymân Hân-ı Evvel sâhibu'l-Câmi'i's-sülüs ve'l-imârâti's-sülüs ? (جامع التلث والعمارة التلث) ve'l-magâzât ve'l-hayrât ve'l-meberrât ibnü's-Sultân el-Gâzî Selîm Hân-ı Kadîm evvelü fâtihi Mısır ve'l-Acem ibnü's-Sultân el-Gâzî Bâyezîd Hân ibnü's-Sultân el-Gâzî Ebu'l-Feth Sultân Muhammed Hân-ı sâni' mazharü bi-sırrı Hadîs-i: " لتفتحن القسطنطينية فلنعم الامير اميرها ولنعم الجيش ذلك الجيش " نور الله مرقدہ واسكنه في يحوحة جنانه , efendimüzi bi's-sıhhati ve's-selâmeti ve'l-âfiyeti ve'l-adâle erîke-i saltanatında dâ'im eyleye; âlâm ü ekdâr-ı dehriyyeden ve cemî'-i ilel ü emrâz-ı sûriyye ve ma'neviyyeden mahfaza'-i hıfzında mahfûz eyleye; kalb-i hümâyûnlarını envâ'-ı sürûr ve gûnâ-gûn fütûhât-ı celîle ile mesrûr eyleye; livâsını mansûr kalbini mesrûr mülkünü ma'mûr sa'yini meşkûr zenbini magfûr amelini mebrûr a'dâsını müdemmer ü makhûr eyleye. Rûh-ı Resûlu'llâh'ı hoşnûd dâ'imâ kendülerine nigerân eyleye; evlâd-ı kirâmlarını atval-i ömr ile mu'ammer ve niçe mürüvvetleri ile mesrûr eyleye. Bâ-husûs şâh-zâde-i cevân-bahtlarınınun akl ü rüşd ü kiyâsetlerini ve fehm ü firâsetlerini ve ilm ü fazîletlerini müzdâd eyleye. Devlet-i Aliyye'yi rûz-i haşr ü karâra dek ber-karâr eyleye; âmîn, bi-hurmeti men erseltehü rahmeten li'l-âlemîn.

Bâ-husûs mukaddemâ ve el-ân bu abd-i kemterîden telemmüz eyleyen zevât-ı kirâm ve ihvân-ı zevi'l-fihâmı Cenâb-ı Kibriyâ metâlib-i dünyeviyye ve kâffe-i makâsıd-ı uhreviyyelerine vâsil eyleye. Siyyemâ minhümü'l-ân (?)

bi'l-ma'iyye hankâh-nişîn ve hıdmetimizde bi't-tav' ve'l-ıkbâl kâ'im olan fehâmetlü Za'ferân-borlı es-Seyyid Nu'mân Efendi'nin ve şehri es-Seyyid Hâfız Mehmed Efendi'nin ve es-Seyyid Hâfız Mehmed Necîb Efendi'nün ve Hâfız Ömer ve Dervîş Ahmed ve Dervîş Hasan'ın Allâhü Te'âlâ ömrlerine berekât ve vücûdlarına sıhhat ve rızklarına vüs'at ve fazîlet ü kemâllerine ziyâdet ve dü cihânda kendülerine selâmet ihsân eyleye. Kalblerinde muzmer ü müstakarr olan murâdât ve maksûdâtlarına ber-vefk-ı dil-hâh nâ'il eyleye.

Ve işbu Şerh [-i Pend-i Attâr] iki mâh müddetde bi-hamdî'llâhi Te'âlâ tamâm oldı ve bir mâhı Ramâzân-ı Şerîf olduğundan terâküm-i alâyık ve telâtum-ı avâyık sebebiyle zihn ü aklum perâkende vü perîşân olup dikkat-i tâm olmamağla vâkı' olan sehv ü hatâlarını nâzır olan yârândan me'mûl-i fakîr-i nâçîz oldur ki gizlik-i nâ-dîden kusûr ile hakk ü mahv ve kalem-i safh u afv ile râst ve tashîh buyurular. Ve esnâ-yı tahrîrde şurûh-ı mütekaddiminden indimüzde bir şerh bulunmadığından ne bir şerhe ve ne bir lugata ve ne bir kitâba *Pend* metninden mâ'adâ nazar olunmamağla cümlesi zihnde ve hâtırda mevcûd ise ol tahrîr olındığından ismine "*Mâ-Hazar-ı Muhammed Murâd*" tesmiye olunmak münâsib görildi. Cenâb-ı Kibriyâ her ne kadar şâyân-ı kabûl değil ise fazl ü lutfiyle kabûle karîn ve cenâb-ı Şeyh Attâr kudde sirruhû hazretlerinin rûhâniyyetine medâr-ı intisâb eyleye; âmîn.

قد تم شرح هذا الكتاب المستطاب بحمد الله الملك الوهاب على يد العبد الفقير الحقير المعترف بالعجز والتقصير السيد الحافظ محمد مراد ابن الشيخ عبد الحلیم فی شهر شوال المكرم ليلة الخامسة عشر فی الساعة الثالثة المباركة ليلة الاثنين فی سنة تسع واربعين ومائتين والف من هجرة من له العز والشرف عليه افضل الصلوات واكمل التحيات وانواع التحف

TÂRÎH-İ ŞEYH MEHMED MURÂD-I NAKŞBENDÎ
Vekâyi'-nâme

[1/b] بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Hamd ü senâ-yı bî-hadd ve şükr ü minnet-i lâ-yü'add, ol sâni'-i بیجون (?) ü bî-hemtâya olsun ki, ahvâl-i ümem-i sâlifeyi "اولو الأبواب والأبصار" a kitâb-ı ci-hân-nümâ ve mir'ât-ı kâ'inât eyledi. Ve salavât-ı zâkiyât ü teslîmât-ı sâfiyât, ol vâkıf-ı kısas-ı enbiyâ ve matla'-ı ahvâl-i sarây-ı dünyâ vü ukbâ, a'nî bihi Hazret-i Muhammedenî'l-Mustafâ عليه اكمل التحايا efendimüz hazretlerine olsun ki, فاقصص القصص لعلهم يتفكرون⁵⁵ nass-ı celîli emrine ittibâ' buyurup ahvâl-i ümem-i mâziyeyi ümmet-i merhûmesine⁵⁶ nakl ü beyân iderek ashâbını terbiye ve âlem-i envâ'[1] hikâyât eyledi. Ve tahriyyât <ü> tayyibât ol âl ü ashâbına olsun ki, ta'lîm-i envâ'-ı ulûm-ı nâfi'a ve tefhîm-i keyfiyyet-i 'ibâd-ı mütekaddime ile anları vâreste-i kuyûd-ı ni'am-ı sâfilât ve tâlib-i lezâ'iz-i derecât-ı âliyyât eyledi.

Ba'de-zâ, bu abd-i ahkar u bî-mâye ve müznib-i dîrîne-i kemter-bizâ'a, Çehârşenbih Bâzârı'nda kâ'in Murâd Mollâ Tekyesi Şeyhi ve Sultân Ahmed Hân Câmi'-i Şerîfi'nün Cum'a Vâ'izi es-Seyyid el-Hâcc Mehmed Murâd en-Nakşbendî b. eş-Şeyh el-Hâcc Abdülhalîm en-Nakşbendî⁵⁷ dir ki: Kendi asrımızda ibret alınacak ba'zı umûr-ı vukû'-yâfte, mürûr-ı ezmine ile hâtır-ı fâtirden zühûl itmekle ve kangı senede ve kangı mâhda olduğu dahi ferâmûş [2/a] olunmağla ba'zı havâdis-i ibret-nümâyı ve ba'zı azl ü nasbları ve gâhîce vukû' bulan vefeyâtı ve bunlar emsâli ba'zı garîbeyi, bin iki yüz altmış bir (1261) senesi şehr-i Muharremü'l-harâm'[1]un ibtidâsından safha-i mıstar-ı keşîdeye tahrîr ü terkîm, zihn-i âcizîde münâsib görilmeğın, ber-müceb-i tensîb (?) şürû' olındı. Ba'zı yârân vaktiyle mütâla'asına tenezzül buyur[ur]lar ise ibâresinde olan sekâmeti ve nâ-hemvârlığı kemâl-i keremlerinden afv ve dâmen-i setr ile mestûr buyuralar. Ve ta'bîrde vâkı' olan sekâmetini vakâyi'-i muharrerênün sakâmetine⁵⁸ ve

⁵⁵ Kur'an-ı Kerîm, A'râf (7), âyet 176.

⁵⁶ Metinde sehven, مرحومه سنه olarak yazılmıştır.

⁵⁷ Metinde, القشبندي şeklinde yazılmıştır.

⁵⁸ Metinde, اسقامته şeklinde yazılmıştır.

müdâhene[-i] setr-i tastîr olduğına mahsûb ideler. Ve bu bende-i kemîneyi dahi du'â-yı hayr ile yâd ü tezkâr buyuralar. والله المستعان

Vekâyi'-i Sene İhdâ ve Sittîn Ba'de'l-Mi'eteyn ve Elf (1261):

Teberrüken ve teyemmünen Dârü'l-Mesnevî'nün güşâdiyle ibtidâ olunmuşdur.

Güşâd-ı Bâb-ı Dârü'l-Mesnevî:

Çehâr-şenbih Bâzârı kurbında Tevkî'î Ca'fer Mahallesi'nde *hasbeten li'llâh ve taleben li-merzâti'llâh* (حسبة لله وطلباً لمرضات الله) binâ vü inşâsına muvaffak olduğum Dârü'l-Mesnevî'nün ebniyesi, karîn-i hüsn-i hitâm olmağla, sene-i mezkûre Muharrem'inün dokuzuncı cum'a günü meşâyih-ı kirâm ve dervîşân ve sâ'ir ahbâb-ı zevî'l-ihtirâm ile kapısı güşâd olup derûnında kâ'in câmi'-i şerîfde dahve-i kübrâ vaktinde dersimüz, cild-i râbi'ün âhirine karîb olmuş idi. Ol mahalden, fe-hamden sümme hamden, sümme hamden Mesnevî-i Şerîf dersine ibtidâ olup ve akîb-i dersde hâfız cem'iyyeti ve aşr-ı şerîfler dahi tilâvet olup du'âlar ve senâlar ve Kâdiye'l-hâcât[a] münâcâtlar olındı; ümîddür ki, kemâl-i kereminden Mevlâ kabûl buyurur. Ve hâzır olan ihvân dahi hasebü'l-makdûr it'âm olındılar. O esnâda nâgâh ser-etibbâ'-i hâssa, sâbıkâ Sadr-ı Vâlâ-yı Rûm-ili devletlü kerâmetlü kamâletlü Abdülhakî Efendi gelüp Dârü'l-Mesnevî'nün güşâdı haberi ve mersiye-i Hazret-i İmâm Hüseyin rahîmetü'lâhî'ni hatırlatır. O mersiye-i şerîfde 'un kırâ'ati peyâmı, kar'-ı sâmi'a-i Şehen-şâhî olmağla, teşrîfe râğbet buyurdıklarının haberini getürdiler. Ve salât-ı cum'ayı, Unkapanı'nda vâkı' câmi'-i şerîfde edâ buyurdudan sonra, [2/b] oradan teşrîf olunacağını ve teşrîf-i hümâyûnlarına dek meclis-i şerîfün te'hîrine irâde-i aliyyelerinün müte'allık olduğunu dahi inbâ vü iş'âr buyurdılar. Çünkü vakt-i zuhûr [zühr] oldu, derûn-ı Dârü'l-Mesnevî'de vâkı' menârede ezân-ı şerîf-i salât-ı cum'a için ibtidâ olındı. Bu dahi nezd-i âcizîde bir fâl-ı hayr oldu. Çünkü câmi'-i şerîfe cem' olındı, Nûr-ı Osmânî Câmî'-i Şerîfi hafîbi zehâ[de]tlü⁵⁹ Seyyid Hâfız Hayrî Efendi, yevm-i Âşûrâ'nün fazîleti hakkında ve mâh-ı Muharrem'ün ve eyyâm-ı Aşer'ün (عشرك) [Âşûrâ'nün] şerefini câmi' bir hutbe-i belîga-i tavîle[yi] âvâz-ı bülend-hûb ile okuyup huzzâr-ı meclis, kemâliyle safâ-yâb oldılar. Hutbenün tamâmında yine hafîb-i mûmâ-ileyhün imâmetiyle salât-ı cum'a edâ olındı. Ve meclis-i mersiye emr-i şâhâneleri mücebince te'hîr olup ve cemâ'at dahi câmi'den çıkmayıp teşrîf-i hümâyûna müterakkıb oldılar. Bu abd-i kemter dahi buhûrdân ile yüz hatve mîkdârı mahalden istikbâl için muntazır <olup> vaktâ ki, sâ'at sekizi çâr-yek mîkdârı mürûr itmişidi, âftâb-ı âlem-tâbun matla'ından tulû'ı ki, zât-i şâhâneleri dahi bedr-âsâ leme'ân ü tele'lü' iderek esb-i

⁵⁹ Metinde, ذهاتلو olarak yazılmıştır.

bâd-peymâya misâl-i Hazret-i Süleymân süvâr oldukları hâlde zâhir oldılar. Fakîr dahi zemîn-pûsı yirine getürüp ve buhürdân ile rikâbın düşüp âheste reftâr ile Dâr-ı Mesnevî'ye dâhil ve câmi'-i şerîfde mahfil-i hümayûn olmadığına

و انما بعد بعض مداهنه عرفت تباري بعض غزل و نصلي باجيه
 و قمع بولان و قيات و بوندر منان بعض غزل بنگت اكيوم
 انفس برستي شويوم الخالمك انما سوزن سخي مسطر
 كشيح به تجر و زقيم دهن عاجز بر منسبه كوكلين رموبه
 نسب شويخ اولنكي بعض باوان و شيله مضالفة نيا
 سوزايسه غبار سوز اولون سقامتي و ناغوراني كمال
 كوزلندين عقوده امن سوزايله مستور سوز لر و تعبير
 و افع اولون سقامتي و قايح محرر نك سقامته و مداحه
 ستر سفير اولونده سوز لر و بوسه كليمه و دي
 و عا ضير يله با و تظا ر سوز لر و انه استعان و قايح
 سته امدت و سبين بعد انما سوز و الف تبرا و تيمنا
 و ارا المشوكتك كشا امله انرا اولن ستر كشا ا و باب
 و ارا مشوكتي جها رشبه فازاي قريه فوقي جعفر المديني
 حسبه الله و طلبا لمضات امه نيا و انت سته موفقي لاني
 و ارا مشوكتك انديسي فزين حسن و تمام اولن سته سنه
 عزمكك تلقوني مع كوفي مشايخ كرام و دريشان و سائر
 احباب ذوي الاختلاف امله كوشي كشا اولنوب دروشك
 حانن سامع شريفه سوز كوي و قشع در ستم بيلد ر افعال
 اخربه قريه او مشك ادي اولنلدر نحمد انم جها شجره مشوكتي
 شريفه در سته انرا اولنوب و عقبيه در رسم حافظ جمعني
 و عشر شريفه دي تلاوت اولنوبه و عار و تار و قاني
 احوالته مشاهير اولنكي اميد در كمال كرمشون مولی
 قبول بيرد و حاضر اولان اخوان دي حسب المقصد و اتمام
 اولنيلر اولننا و ناگاه سر طبا و خاصه سابقا صدر اولنكي
 و در ايجي دونلور كرامتو كمالو غير الحق انزي فلو به دار انلنكي
 كشا دي خبري و در نيه حضرت امام حسن رضي الله عنه
 دارنا هلكه قرانيه باي قريه سامعه شرفناحي اولنله
 شريفه رغبته سوز و قدرتكه خبري كتور ويز و صلغ
 جمعه يه اولن قبا ستم و افع جامع شريفه اء ا سوز قريه

بسم الله الرحمن الرحيم
 و شايخ حد و شكروسته لا بعد اول مانع بخود و پيشه
 سوكه احوال امي سالغ اولوالا بايه و الوبصا و كبا
 نه نما و مرات خانناش ايرت و سلوات زكيات و شيعه
 نبات اول واقف قصص اينا و مطلع حوال سوزك
 بر عقسا اعني به حضرت محمد مستطفي عليه اكل النبا يا
 نر حقايرنه اولنوكه نا قصص الفصص لولميس
 زون نقش جليل ايرنه اباغ سوز به احوال امره
 بر يوبه سن نقل و مان ايركه اشعاعي تر به و عالم
 و معانيه ايرت و حنات طيبات اول ال و اشعائيه
 سوكه تعليم انواع علوم نافعه و تفهم كيفيت عباد
 رسمه ايله ايرت و ارسته شور نمر ساقلات و ظاهر
 نه و عبات عايات ايرت بعد ابو عبد ادق و في مانه
 ب درسته كتر مضاعف جها رشبه بازارين خانن مراد
 بر عه تشيخي و سلطان احمد خان جامع شريفك
 اعظم السيد الحاج محمد زاده القشيري بن الشيخ
 عبد الحليم القشيري انالها الله تعالى و اولنلها
 هارة السرمدي و بر كرتي عمره زود عبرت الحق
 اء امد و قمع يافته مرور ازمنه امله سائل قانرون ذبول
 و قتي سوز و قتي ماهه اولنلدي دي قزموش

Vekāyi'i-nâme'nin ilk iki sayfası

binâ' en mü'ezzin mahfilinde tehyi'e olınan bisât üzerinde ârâm buyurdılar. Bu bende-i kemter dahi huzûr-ı şâhânelerine cehbe-sâver ve mâl (جهبه ساور و مال) olmak için ruhsat buyurdukda, fakîr dahî hezâr şerm ü hayâ ile huzûr-ı hümayûnlarına dâhil oldukda takbîl-i kadem ve telsîm-i dâmen gibi nesnelere ruhsat buyurmadılar. Ve evvelâ şu [ve]chile feth-i kelâm buyurdılar ki: "Sana hüsn-i zannum vardur ve seni severem ve ilmüni ve kemâlünü bilürem. Ve bana mevrûs pedersen mahsûs hayr du'ânı olmak (?) [almak] için geldüm." Fakîr dahi cânib-i semâya el kaldırıp zât-ı şâhânelerine hamd ü senâ ve çok hayr du'âlar eyledüm. Ba'dehû buyurdılar ki: [3/a] "Meclis-i şerîf ne vechile olagelmîş ise bir şey' noksân ve ihtisâr olunmayarak icrâ olınsun; biz memnûn oluruz ve meclis-i zikri severüz." Çünkü bu vechile ruhsat-ı şâhâneleri oldu, ber-mu'tâd kürsîye sâ'id olup bir sâ'at mîkdârı va'z u nasîhat olındı.

اعوذ بالله: قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة فى القربى ومن يقترف حسنة نزد له فيها حسنا ان الله غفور شكور⁶⁰

Nazm-ı celîlini tasdîr iderek Âl-i Abâ'nun fazâ'ilinden ve Hazret-i İmâm Hüseyin رضی اللہ عنہ efendimizin şehâdeti kıssasından haylî acîb ü garîb ve sûzişli nesnelere nakl eyledüm. Hattâ huzzâr-ı meclis, efendimizün kıssanun iki mahalinde bükâ eylediğini müşâhede itmişler. Çünkü va'z u nasîhat tamâm oldu, evvelinde her ne kadar şevketlü efendimize du'â-yı bisyâr olunmuş ise de âhır-ı va'zda dahî zât-ı şâhânelerine ve şehzâdelerine <ve> huzzâr-ı meclise ve cümle ümmet-i Muhammed'e du'âlar eyledüm. Farîza-i zimmetimiz olan du'âyı edâda kusûr olunmadı. Çünkü va'z ve du'â tamâm oldu, kürsîden inüp ol mevkî'de bir hatm-i hâcegân eyledüm. Ve hulûs-ı⁶¹ kalb <ile> kelime-i tevhd'e şürû' olındı ve bir çâr-yek mîkdârı tevhd olındukda, kat' olunup Kara-Bâlî'de vâkı' Hânkâh-ı Nakşibendiyye'de şeyh olan Şükrullâh Efendi, Muhammediyye nâm kitâbında mücerred olan Yazıcı-zâde kudîse sirruhû hazretlerinin mersiyesini hûb âvâz ile kırâ't eyledükde huzzâr-ı meclise hâl gelüp haylî âh ü efgân vukû' bulmuş olmağla arsa-i haşrdan nümûnedâr oldu. Çünkü tamâm oldu, kıyâmen ism-i celâle, Hasîr[î]-zâde Şeyh Atâ'ullâh Efendi bed' idüp cümle meşâyih-ı kirâm ve dervîşân, birlikde oldukları hâlde harâretli zikru'llâh oldu. Ve esnâ-yı zikrde hûb-âvâz zâkirler evliyâ'-i kirâmın nutklarını okurlar idi. Ve kasâ'id-i latîfeleriyle dahî meclis-i zikri tezyîn ider idi. Vaktâ ki meclis-i zikr tamâm oldu, meşâyih-ı selâtinden es-Seyyid el-Hâcc Mehmed Tevfîk Efendi'ye du'â için işâret eylediğümde, tumturâk-ı elfâzı hâvî ve belâgat [3/b] ü fesâhati müştemil bir hûb ve latîf du'â, meclise münâsib olarak eylediler. Bundan sonra yine telâmîzimüzden ve meşâyih-ı selâtîn zümresinden Şumnılı⁶² eş-Şeyh es-Seyyid Hâfız İbrâhîm Efendi'ye yine du'â ile işâret eyledüm. Anlar dahî fevka'l-gâye bir güzel du'â eylediler. Ve akîb-i du'âda meşâyih-ı kirâmdan ba'zıları Fâtiha elyediler [okudılar]. Çünkü meclis tamâm oldu ve sâ'at on buçuğa geldi ise, şevketlü Abdülmecîd Hân hazretleri sarây-ı vâlâlarına avdet murâd buyurdılar. Yine buhûrdân⁶³ ile teşyî' için Dârü'l-Mesnevî'den on hatve mîkdârı müfârakat buyurdıklarında, fakîre kalmağa ruhsat-ı şâhâneleri erzânî buyurilup esnâ-yı tarîkda on bin guruş atıyye-i behiyye ihsân buyurdılar. Ve yine iki bin guruş meşâyihâ ve dervîşâna ve sekene-i Dârü'l-Mesnevî'ye ve sâ'ir virilmesi lâzım gelenlere tevzî' için i'tâ buyurup keyfiyyet-i taksîmi re'yimize havâle olındı. O gice cümlesini taksîm eyledük. Ve ferdâsı, mahallere irsâl olındı. Cümlesi memnûn olup şevketlü efendimize çok hayr du'â eylediler.

⁶⁰ Kur'ân-ı Kerîm, eş-Şûrâ (42), âyet 23.

⁶¹ Metinde, خلوصى şeklinde yazılmıştır.

⁶² Metinde, شتمتیلی şeklinde yazılmıştır.

⁶³ Metinde, بخوردان olarak yazılmıştır.

Hemân Cenâb-ı Kibriyâ, erîke-i saltanatında dâ'im eyleye. Âmîn. بحرمة طه ويس وبحرمة النبي الامين. Ma'iyet-i şâhânelerinde, vüzerâdan Tophâne Müşî-ri Mehmed Ali Paşa ve Âstâne'nün Asâkire [Asâkir-i] Mansûre Müşîri Reşîd Paşa var idi. Ve yine Baş-mâbeynci⁶⁴ devletlü Abdülhamîd Beg hazretleri ve sâ'ir hademe-i Mâbeyn-i Hümâyûn mevcûd idiler. Mevlâ cümlesine selâmet ihsân ve murâdlarına nâ'il eyleye.

Bu bende-i kemter-bizâ'a ebniyesi altmış senni⁶⁵ Zü'l-ka'de âhirinde tamâm olmağla ve güşâdı dahi altmış senesi Zü'lhicce'sinde olması melhûz olduğundan, altmış senesi hisâbı üzre bir târîh-i tamâm söyledüm; ol târîh budur⁶⁶:

Beyt:

*Çün hitâma irdi, bânisi didi târîh-i tamâm
Ehl-i akl-i binâ bu Dârü'l-mesnevî*

Sene 1260

Ve yine harf-i mu'cemle bir târîh-i dîger hâtır-ı nâçize hutûr eyledi; ol târîh [4/a] dahi budur; teberrüken yazılmışdur:

Beyt:

*Çün pezîrây-ı hitâm oldı binâ, bânî didi:
İşte Dâr-ı Mesnevî mu'cemle târîh-i tâm*

<Sene 1260>

Ahibbâmuzdan ve şu'arâdan ba'zı zevât-ı kirâm, târîh takdîm buyurdıklarına mebnî teyemmünen zâyî' olmasun için işbu cerîdeye kasâ'idini [kasâ'idi] tarh ile tahrîr olındı.

Mevâlî-i kirâmdan Hattât İsmâ'îl Hakkî Efendi'nün târîhidür:

*Bendesî Hakkî da târîhin mücevher söyledi
Yapdı Dârü'l-Mesnevî'yi Hâce-i Devrân-becâ*

Sene 1260

Ve yine şehr-i Burusa'da kâ'in Hazret-i Mısırî *kuddise sirruhû* (قدس سره) 'nun tekyesi şeyhî Z[â]'ık⁶⁷ Efendi'nün takdîm eylediği târîh-i ra'nâdur:

⁶⁴ Metinde, مانينجى olarak yazılmıştır.

⁶⁵ Metinde, سى şeklinde yazılmıştır.

⁶⁶ Dârü'l-Mesnevî ve civârında böyle bir kitâbeye rastlayamadım.

H. Şentürk / Şeyh Mehmed Murad-ı Nakşibendî

Beyt:

*Himmat-i üstâd-ı âlemdür ki bu târîhde
Resm-i dilkeş-i dehre Dârü'l-Mesnevî virdi şeref
<Sene 1260>*

Mısrâ'-ı sânisî mühmeliyle ve mu'cemiyle iki târîhdür; mecmû'-ı mısrâ', tâ-
rîh-i vâhid değıldür.

Ve yine şâ'ir-i mâhir Safvet Efendi'nün târîhidür:

Beyt:

*Bir zât yapmamış oku târîh Safvetî
Hakk'ım Murâd yaptı yeni Dâr-ı Mesnevî
<Sene 1260>*

Bir ziyâde ta'miye iledür.

Ve yine ahıbbâmuzdan Tâlib Efendi hazretlerinin takdîm eylediğı târîhdür:

Beyt:

*Cevher ile yazıldı mısra'-ı evvelde târîhi
İkinci mısra' Tâlib tamâmundan ider îmâ
Bu cây-i Mesnevî, Hâce Murâd'un oldı bünyâdı
Bu Dâr-i Mesnevî ayn-i cinâna döndi Mevlânâ
<Sene 1260>*

Ve yine Feh[i]m Efendi hazretlerinin inşâ buyurdıkları târîh-i ra'nâdur;
mu'cemle tâm târîhdür:

Mısrâ':

*Hâce-i tahrîr, Dârü'l-Mesnevî yaptı becây
<Sene 1260>*

Ve yine telâmîzimüzden Nüzhet Efendi söylemişdür ve tâm târîh-i zîbâ[du]r:

Beyt:

*Kemîne bendesi Nüzhet de söyledi târîh
Murâd Efendi zehî yaptı Dâr-ı Mesnevî'yi
<Sene 1260>*

⁶⁷ Metinde ذئق olarak yazılmıştır.

Bunlardan mâ'adâ ba'zı yârânun takdîm ve hediye buyurdıkları târîhler vardır; zâyî' olmağla kayd olunmadı. Hemân Cenâb-ı Kibriyâ, dergâh-ı vâlâsında kabûl idüp kapusını ilâ-yevmi'l-kıyâm meftûh eyleye. Ve zikru'llâh ve ders-i Mesnevî ve sâ'ir dersler ile ve envâ'-ı tâ'ât ü ibâdet ile derûn [ü] bîrûnını ma'mûr eyleye. Âmîn. بحرمة من ارسلته رحمة للعالمين

Vaz'-ı esâs-ı [4/b] Tâb-hâne-i⁶⁸ Vâlide Sultân:

İffetlü ismetlü Vâlide Sultân⁶⁹ hazretlerinin tab'-ı şerîfleri, hayrât ü hasenât ve sadakât-ı câriyât inşâsına mâ'il olmağla, haylî müddet harâb ü vîrân kalmış olan Yeni-bağçe kurbında kâ'in Nakkâş Hasan Paşa Sarâyı dinmekle ve⁷⁰ müte'ârif ü meşhûr ve zebân-zed olan sarây arsası[nı] şîrâ'-i Şer'î ile alup bî-kes ü bî-çâre olan hastalara bir latîf bîmâr-hâne ve derûnında bir câmi'-i zîbâ ve bir taşdan masnû' menâre inşâsına niyyet eyleyüp, sene-i mezkûre Rebî'u'l-evvel'inün beşinci bâzâr-irtesi günü beşinci sâ'at, eşref-i evkât olduğunu müneccim-başî istihrâc itmiş olduğundan, ol gün Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı Hasîb Paşa ve Vâlide Kethudâsı Tâhir Beg Efendi ve yine Vâlide Kahveci-başısı ve Ebniye Müdîri Abdülhalîm Efendi ve Vâlide Sultân'un etbâ'-ı sâ'iresi mahall-i mezkûra cem' olup, ve bu abd-i ahkar dahi med'uvv olduğundan, berâber hâzır olup vakt-i muhtâr geldikde evvelâ bir aşr-ı şerîf tilâvet ve ba'dehû bu abd-i âcize du'a teklîf olunmağla, el kaldırıp ol hayrâta münâsib du'â olındı. Ve bâniyesine ve şevketlü efendimize dahi hayriyye vü esniye-i lâykalar olındı. Hemân Mevlâ, dergâh-ı vâlâsında kabûle karîn eyleye. Ve akîb-i du'â vü Fâtîha'da vaz'-ı esâs-ı müte'addide ve zebh-i karâbîn dahi olındı. Bu abd-i fakîre atıyye-i behiyye olmak üzre beş yüz guruş i'tâ buyurıldı. Ve kârî-i aşr-ı şerîfe yüz guruş ve hâdimimiz Hâfız Eşrefe elli guruş ve sâ'ir tecemmu' iden fukarâ-ya⁷¹ dahi alâ-merâtibihim ikrâm eylediler.

Vefât-yâften-i Alî Necîb Paşa, Nâzır-ı Harbiyye:

Sâbıkâ çavuş-başî ve defterdâr-ı evvel ve vâlide kethudâsı ve bunlar emsâli menâsıb-ı celfle ile evkât-güzâr iken âhir-i ömrinde müşîrlük mertebesine nâ'il ve Harbiyye Nezâreti dahi uhdesine tevcih olunmuş olan merhûm Hüsnî Beg'ün birâder-i kihteri Alî Paşa, sene-i mezkûre Rebî'u'l-evvel'inün on birinci bâzâr günü irtihâl-i dâr-ı bekâ eyledi. Ve yirine, Atıyye Sultân zevci [5/a] Fethî Ahmed

⁶⁸ Metinde, تابخانه olarak yazılmıştır. Doğrusu مطبخانه'dir.

⁶⁹ II. Mahmud'un zevcesi ve Abdülmecid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultân (öl. 1853)'dir (hayatı ve hayrâtı için bk. M. Hüdaî Şentürk, "Bezmiâlem Vâlide Sultân", *İslâm Ansiklopedisi* (TDV), VI, 108-113).

⁷⁰ "ve" kelimesi zâid olmalı.

⁷¹ Metinde, فقرايه olarak yazılmıştır.

Paşa nasb⁷² olunmuşdur. Umûr-ı uhreviyyesi[ni] bu fakîre vasiyyet itmiş olmağla, kethudâsı cânib[in]den âdem gelüp getürdiler. Beynimüzde olan hukûka binâ'en gasline ve tezkiyesine ve du'âsına dikkat ü ihtimâm eyledüm. Ve o gice, Leyle-i Velâdet-i Muhammediyye gicesidür; ol menzilde kalup hatm-i Kur'ân ve hatm-i hâcegân⁷³ ve kelime-i tevhid olunup hâsıl olan mesûbât-ı celfile, rûhuna ihdâ olındı. Salât-ı cenâze, Hazret-i Hâlid b. Zeyd رضى الله عنه Câmî'-i Şerîfi musallâsında ba'de edâ'-i salâti'z-zuhr edâ olunup Mihrişâh vâlide-i Sultân Selîm'ün طاب ثراهما mektebi sâhasında vâkı' makberde defn olındı. Ve merhûmun sinni seksene resîde –Allâhu a'lem– olmuşdur. Zükûr ü inâs⁷⁴ evlâdı olmamağla, karındaşı Hüsnî Beg'ün oğulları⁷⁵ vâris oldılar. Ve konağı dahi mahlûl olmağla, Hâriciyye Nâzırı Şekîb Efendi beş yüz kîseye mahlûlinden almışdur. On yedi aded vakf[ı] var imiş; ebniye müdürî ma'rifetiyle taksîm olındı. Paşa-yı müşârün-ileyhün ilm-i zâhirden ve bâtından hazzı olmamağla, meclisinde mesâ'il-i ilmiyyeden kelâm olunmaz idi ve ebyât ü eş'ârdan dahi bî-[be]hre⁷⁶ olmağla, yanında bir beyt dahi okundığı <vâkı'> olmamak gerek. Mizâcı, mâ'il-i mizâc [mizâh ?] olduğundan, âmed ü şod idenlere bezle-i nâ-pesendîde ider idi. Hattâ Akşehirli Hâce Ömer Efendi'ye Ramazân'da râst gelüp âşnâlıkdan sonra: "*Hâce Efendi, oruc tu[tuyo]r.*"⁷⁷ misin?" diyü kendi zu'mınca latîfe itmiş; hâce dahi infi'âl idüp: "*Bu ne dimekdür, bu ne gûne kelâmdur?*" diyü azar itmiş. İşte, bunun emsâli latîfeler eylerdi. Vefâtından sonra gûyâ sehâsı var imiş diyü ba'zı etbâ'ı nakl eylediler. Eyyâm-ı hayâtında bir akça görmedüm; bir hediye kumâş ve çûka gibi ve 'id-i adhâda bir kurbân gibi nesnesini dahi görmedüm. Hâsılı 'ilmde ve sehâda ve insânîde [insâniyyetde] sâ'ir emsâli vüzerâdan ve müşîrândan farkını görmedük. Lâkin yine hulûsı var imiş ki, Leyle-i Velâdet-i Muhammediyye'de kabre dâhil oldı. Ümîddür ki magfûrdur; İn-şâ'Allâhu Te'âlâ.

Hânde-şoden-i menkabe-i Velâdet-i Muhammediyye der-Câmî'-i [5/b] Nusret[iyye]:

De'b-i dîrîn-i saltanat-ı 'aliyyeden olarak be-her sene mâh-ı Rebî'u'l-ûlâ'nün [Rebî'u'l-evvel'ün] on ikinci günü Sultân Ahmed Hân Câmî'-i Şerîfi'nde ber-mu'tâd kırâ'at olinan menkabe-i Velâdet-i Nebeviyye'nün على صاحبها افضل الصلوات والتحية bu sene-i mübârekede icrâsı, kasaba-i Tophâne'de

⁷² Metinde, نصيب olarak yazılmıştır.

⁷³ Metinde, خروجكان olarak yazılmıştır.

⁷⁴ Metinde, اثاث olarak yazılmıştır.

⁷⁵ Metinde, اوغلوللرى olarak yazılmıştır.

⁷⁶ Metinde, بيهره olarak yazılmıştır.

⁷⁷ Metinde, طورميسك olarak yazılmıştır.

vâkı' vâlid-i mâcidleri cennet-mekân Sultân Mahmûd Hân Gâzî hazretlerinin inşâ vü ihyâ buyurdıkları Câmî'-i Nusret'e tahvîl olmasına irâde-i seniyye-i cenâb-ı Pâdişâhî şeref-rîz-i sudûr buyurulmuş olmağla, yevm-i mezkûrda -ki, isneyn günidür- cümle vüzerâ <ve> ulemâ câmi'-i mezbûra cem' olup sâ'at beşde dahi teşrîf-i şâhâne vukû' buldı. Ber-mu'tâd salât-ı cum'a kubeylinde kırâ'at olunan ta'rîf gibi mu'arref ta'rîf okuyup ba'dehû Aya-Sofya-i Kebîr Câmî'-i Şerîfi Cum'a Vâ'izi olan eş-Şeyh el-Hâcc Yûsuf Efendi kürsîye su'ûd birle o mecma'da va'z u da'avât-ı hayriyye[-i] Pâdişâhîyi edâ eyledi. Ba'dehû bu abd-i ahkar, Sultân Ahmed Hân Câmî'-i Şerîfi Vâ'izi olduğum hasebiyle ol meclisde hâzır idüm; kürsîye sâ'id olup ahbâr-ı gaybiyyeye müte'allık beş aded gayb haberini câmi' bir Hadîs-i Şerîf nakl ü beyân eyledüm ki, mu'cize-i Muhammediyye'ye o Hadîs-i Şerîfün küllî delâleti var idi ve münâsebetle mu'cize-i zâtiyyeden ve mu'cize-i âfâkiyyeden haylî mu'cizât-i Muhammediyye'leri dahi musarrah olarak zikr eyledüm ve akîb-i va'zda du'â ve Fâtiha eyledüm. Fakîr'den sonra, yine meşâyih-ı selâtından mertebe-i selâsede Sel[î]miyye⁷⁸ Vâ'izi Şumnî Şeyh Seyyid Hâfız İbrâhîm Efendi kürsîye su'ûd birle: ⁷⁹ وكفى بالله شهيداً محمد رسول الله: nazm-ı celîlini tefsîr iderek bir güzel va'z eyledi. Çünkü üç va'z tamâm oldu, Ser-mevlid-hânân-ı şehriyârî Şerefuddîn kendülerine mahsûs kürsîye sâ'id olup menkaba-i Velâdet'i okumağâ ibtidâ eyledi. Ba'dehû Mevlid-hân-ı Sâni Abdülkâdir Efendi, "*Velâdet-i Muhammediyye*" bahrini kırâ'at eyledi. Ve Mevlid-hân-ı Sâlis, Selîmiyye hatîbi dahı "*Mi'râc*" bahrinün nisfından ibtidâ iderek menkabe-i Velâdeti tekmi⁸⁰ eyledi. [6/a] Hakkâ bir meclis-i âlî olmağla kadr-i Muhammediyye'ye ri'âyet olındı. Hemân Hakk *celle ve alâ* (جل وعلا) Pâdişâhımız ve cümlemüzi emsâli [emsâl-i] kesîresi ile müşerref eyleye. Âmîn.

Hânde-şoden-i Mevlidü'n-Nebî der-Sarây-ı Esmâ Sultân:

Duhter-i pâkîze[-i] Sultân Abdülhamîd Hân 'iffetlü Esmâ Sultân *tâle bakâhâ* (طال بقاها) nun be-her sene sarây-ı vâlâsında akd-i encümen-i Mevlidü'n-Nebî, âdet-i şerîfesi olmağla, bu sene-i mübârekede dahi mâh-ı Rebî'u'l-âhır'ün beşinci günü ahibbâsını da'vet birle sarâyına cem' idüp azîm ziyâfet eylediler. Çünkü salâtü'z-zuhr edâ olındı, huzûrına varılıp evvelâ Sultân Bâyezîd Hân Câmî'i Şeyhi Küçük Şeyh dimekle ma'rûf Şeyh Reşîd Efendi va'z, ba'dehû abd-i kemter-i bizâ'a, va'z eyledüm. Bizüm dahi akîbimizde Eğri-kapu⁸¹ hâricinde

⁷⁸ Metinde, سلميه olarak yazılmıştır.

⁷⁹ Kur'an-ı Kerim, el-Feth (48), âyet 28-29.

⁸⁰ Metinde, تمكل olarak yazılmıştır.

⁸¹ Metinde, اكرتپو olarak yazılmıştır.

vâkı‘ Harâmî Ahmed Paşa merhûmun tekyesi şeyhi va‘z eyledi. Ve her birimiz başka başka du‘â ‘akîb-i va‘zda eyledük. Çünkü va‘zlar tamâm oldu, Eyyûbî Hâfız Ahmed Efendi ki, meşhûr mevlid-hândur, menkaba-i velâdet[e] ibtid[â] idüp hûb-âvâz olmağla, meclis-i şerife revnak-bahş oldu. Bunlardan sonra Humbara-hâne derûnında⁸² kâ’in Vâlîde Sultân Câmî‘-i Şerîfi’nün İmâm-ı Evveli Kadîrî Efendi, menkabe-i Velâdet-i Muhammediyye’yi tekâmil eylediler. Ba‘dehû bu fakîre sâhibe-i meclis du‘â ile emr buyurmak hasebiyle du‘â ve Fâtîha eyledüm. Akîbinde Lihye-i Resûlu’llâh صلى الله تعالى عليه وسلم’ün ziyâretine şurû‘ olındı. Ba‘dehû bir mîkdâr zikru’llâh olınup aşr-ı şerîfler ve kasîde okunup yine du‘â ve Fâtihalar okundı. Ve ruhsatlariyle huzûrından çıkılıp bir mîkdâr ârâm olındı. Fakîre altı yüz gurus ihşân buyurdılar. Ve sâ’irlerine dahi atıyye-i behiyyeler i‘tâ olındı. Hemân Mevlâ, Sultân-ı ‘aliyyetü’s-şân hazretlerini ve cümlemüz[i] tûl-i ömr ile mu‘ammer idüp emsâl-i kesîresi ile müşerref eyleye. Âmîn. بحرمة النبي الأمين

‘Akd-i nikâh-şoden-i ‘Âdile Sultân ‘aliyyetü’s-şân:

Hudâvendigâr-ı sâbık cennet-mekân Gâzî Sultân Mahmûd Hân hazretlerinin sulb-i pâkinden sahn-ı sarây-ı kevne tevellüd eyleyen iffetlü Âdile Sultân *dâmet ismetühâ* (دامت عصمتها)‘nın ber-mu‘tâd vüzerâdan bir zât [6/b] sûtûde-şîme tezvîc ü ‘akdinün vakt ü zamânı hulûl itmekle, vüzerâda be-nâm ü mâldâr ve sabâhat-vech sâhibi ve hâlâ Tophâne-i Âmire Müşîri devletlü Mehmed Alî Paşa’ya tezvîc ü tenkîh olunmasını şevketlü efendimiz tensîb buyurup ve irâde-i mülûkâneleri ta‘alluk itmekle ber-mûceb-i emr ü irâde-i Şehen-şâhî cem‘iyyet-i akd, Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn’da Hırka-i Şerife hucresinde sâbıkları gibi tasmîm olunmuş olmağla, sene-i mezbûre Rebî‘u’l-âhir’inün on dokuzuncı günü hâlâ sadr-ı a‘zam düstûr-ı mükerrem devletlü el-Hâcc es-Seyyid Mehmed Ra’ûf Paşa hazretleri ve Şeyhu’l-islâm Mekkî-zâde Mustafâ Âsım Efendi hazretleri ve Dârü’s-sa‘âdeti’s-şerife Agası Tayfûr Aga ve Ser-asker Rızâ Paşa ve Dâmâd Fethî Paşa ve es-Seyyid Mehmed Rif‘at Paşa ve Hasîb Paşa ve Mehmed Kâmil ve Mûsâ Paşa ve Re’îs-i Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye Süleymân Paşa ve Asâkir-i Mansûre Müşîri Reşîd Paşa ve Vâlîde Kethudâsı Tâhir Beg Efendi ve Sultân-ı müşârtün-ileyhün Kethudâsı el-Hâcc Mûsâ Aga ve Hâriciyye Nâzırı Şekîb Efendi ve Teşrîfâtî Mehmed Sa‘îd Beg Efendi ve Aya-Sofya-i Kebîr Câmî‘i Şeyhi el-Hâcc Yûsuf Efendi ve Sultân <Ahmed> Câmî‘i Şeyhi es-Seyyid el-Hâcc Mehmed Murâd Efendi ve müderri-sîn-i kirâmdan Müneccim-başı Sa‘dullâh Efendi hazarâtı da‘vet olunmağla⁸³

⁸² Metinde, دورنده olarak yazılmıştır.

⁸³ Metinde, اولمنغله olarak yazılmıştır.

Sarây-ı Hümâyûn'a cem' olup Hırka-i Şerîfe hucresinün suffasında ârâm, ba'dehû sâ'at beşi otuz bir dakika mürûrında vakt-i muhtâr olmağın, derûn-ı hucre-i şerîfeye girinüp Şeyhu'l-islâm efendi akd ü nikâh eyledi. Hitâmında Aya-Sofya Şeyhi du'â idüp 'akîbinde bu fakîr dahi du'â ve Fâtiha eyledüm. Çünkü emr-i akd tamâm oldu, yine suffa-i şerîfeye gelinüp eşribe-i latîfeler nûş olındı. Ve vüzerâyâ alâ-merâtibihim mücevher kutular virildi. Ve Aya-Sofya şeyhine iki bin beş yüz ve fakîre iki bin ve müneccim-başî efendiye bin guruş ihsân-ı Pâdişâhî i'tâ olındı.

Umûr-ı garîbedendür ki, Sultân hazretlerinin kânûn-ı kadîm üzre vekîlleri, Dârü's-sa'âde agası olan [7/a] zât olur idi. Bu def'a Rızâ Paşa, Sultân tarafından akde vekîl olmuş olup anların vekâletiyle akd olındı. Ve suffa-i şerîfede ârâm olunur iken Dârü's-sa'âde agasının üst tarafına dahi Rızâ Paşa oturdu. Hâlbuki, mukaddemki akdlerde Dârü's-sa'âde agası, şeyhu'l-islâmın üst tarafına oturduğunu re'ye'l-ayn görmüş idüm. Bu akdde kevkebe-i ikbâli kemâliyle tâbân olduğundan, böyle olmuş ve mihr-i mü'eccel dahi hemşireleri misillü bin kîse akça ta'yîn <ve> hemân Cenâb-ı Hakk جل وعلا, olunan akdi müteyemmen ü mübârek idüp emsâl-i kesîresi ile cümlemüzi müşerref eyleye. Âmîn.

Sûr-ı 'Âdile Sultân dâmet iffetühâ der-mesîre-i Haydar-Paşa der-Üsküdâr:

Çünkü emr-i 'akd tamâm oldu, kırk⁸⁴ bir gün mürûrında Sultân-ı müşârûn-ileyhânun emr-i sûrına ve ta'âm-ı velîme-i mesnûnesine irâde-i Pâdişâhî müte'allık olmağla sene-i mezkûre Cumâde'l-âhire'sinün gurre-i olan yevm-i cum'ada Üsküdâr'da Haydar-Paşa Sahrâsı'na darb olunan hıyâm-ı müte'addideye meşâyih-ı selâtîn ve zevâyâ şeyhleri da'vet olunmağla sûr-ı hümâyûna ibtidâ olındı. Cümle meşâyih, lâyıkiyla it'âm olup iki yüz elli guruş beherine atıyye i'tâ olındı. Yevm-i sânde yine ehl-i tarîk ve selâtîn cevâmî'inün hutabâ ve e'immesi da'vet olup anlar dahi ziyâfet ve 'atıyye ile ikrâm olındılar. Ba'dehû şeyhu'l-islâm efendi hazretleri ve bi'l-cümle sudûr-ı kirâm da'vet olup ikrâm olındılar. Ba'dehû İstanbul kazâsı ma'zûlleri⁸⁵ ve Haremeyn-i Muhteremeyn kazâlarından ma'zûl olanlar ve Bilâd-ı Erba'a ve mahrec ma'zûlleri ve müderrisîn-i kirâm, sırasıyla da'vet olındılar. Ve müderris olmayarak ders okudular ve tekye sâhibi olmayup halîfe olanlar ve ba'zı selâtîn mektebi hâceleri ve ba'zı vüzerâ câmi'lerinin hatîpleri ve imâmları ve Haremeyn-i Muhteremeyn ahâlîsinden Âstâne-i Âliyye'de müsâfir bulunan zevât-ı kirâm, cümlemüzi da'vet olup ziyâfet ve surre[-i] (صره) [sıra-i ?] münâsibe ile

⁸⁴ Metinde, فرق olarak yazılmıştır.

⁸⁵ Metinde, معزल्ली olarak yazılmıştır.

taltîf olındılar. Ve erbâb-ı menâsıb ve aklâmün ketebesinden mütehayyiz olanlar dahi med'uvv oldılar ve ziyâfet-i azîme ile tekrîm kılındılar.

Bundan akdem [7/b] gördüğümüz üç 'aded sûrda bu kadar kimesne da'vet olunmadı idi. Cenâb-ı Hakk جل وعلا, şevketlü Pâdişâhımız tûl-i 'ömr ile mu'ammer ve erîke-i saltanatında dâ'im <eyleye>. Âmîn.

Ve yine⁸⁶ düvel-i mütehâbbe süferâsı, teba'asiyle ve Patrîk-ı Selâse ve Hâhâm-başı, cümlesi da'vet olunup lâyıkiyla taltîf olındılar. Ve bu ziyâfet, cum'a gün[in]den ibtidâ olunup penç-şenbih günü vakt-i zuhrda itmâm olındı. Ve ol gün vakt-i 'asrda sadr-ı a'zam ve şeyhu'l-islâm efendi bi'l-cümle müşîrân ile sultân-ı 'aliyyetü's-şânı, İstavroz Sarâyı'ndan koçılı zevrakçeye koyup ve rikâbına düşüp deryâda alay-ı 'azîm ile alay gösterüp Boğaz-ıçî'nde vâkı' Defterdâr-burnı ki Rûm-ili tarafındadır, ol mahalde vâkı' sarây-ı dil-küşâsına getürdiler. O sarây bundan akdem merhûme ve magfürun-lehâ Sâliha Sultân'un sarâyıdır. Ve ahşâm ta'âmını dahi sarâyda idüp ba'de'l-gışâ, âyîn-i zifâfi icrâ eylediler. Hemân Cenâb-ı Kibriyâ hüsn-i zindegânî eyleye. Âmîn. Zifâf du'âsı, imâm-ı evvel-i şehriyârî'nün olmak cihetiyle, İzzet Efendi du'â eylemiş diyü mesmû'imuz oldı. Dâmâd paşalardan Şeyhî'nün beşer guruş atıyye-i mu'tâd[e]leri olmak hasebiyle irsâl buyurdılar.

İhrâc-ı surre-i hümâyûn berây-ı Haremeyn-i Şerîfeyn şerrefehüma'llâhu Te'âlâ :

Şevketlü Sultân Abdülmecîd Hân *tâle bakâhu* (طال بقاء) hazretleri, sene-i mezbûre Receb-i şerîfinün on ikinci penç-şenbih günü Aya-Sofya-i Kebîr kurbında vâkı' Sarây-ı Cedîd-i hümâyûna ihrâc-ı surre-i hümâyûnları için vakt-i duhâda teşrîf buyurup cevâmî'-i selâtîn hutabâsı ve e'immesi efendiler mukaddemden med'uvv oldukları[na] mebnî cümlesi hâzır olup imâm-ı evvel-i şehriyârî, ma'iyyetiyle huzûr-ı şâhâneye dâhil ve akd-i encümen-i Kur'ân-ı Kerîm olunup bir âyet-i kerîme tilâvet eyledükleri akîbinde Sultân Selîm Câmî'î Şeyhi 'Abdullâh Efendi-zâde dahi du'â eylemişdür. Ba'dehû rikâb-ı hümâyûn kapucı-başıları ve meşâyih-ı selâtîn ve sâ'ir huzûr[ı] mu'tâd olanlar alay ile surre-i hümâyûnı Sarây-ı 'Âlî'den al[in]up [8/a] ve Sovuk-çeşme Kapusı'ndan çıkarılıp Bağçe-kapusı hâricinde vâkı' iskelede du'â ve Fâtiha okuyup der-'akab sefineye vaz' olındı.

Ve bu sene-i mübârekede surre-emîni, hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan Sa'dî Efendi idi. Anlar dahi surre-i hümâyûn ile süvâr-ı sefine olup Üsküdâr'a azm itdiler. Rabbüm cümlesine selâmet ihsân eyleye.

⁸⁶ "Ve yine" mükerrer yazılmıştır.

Ve bu sene-i mübârekede müjdecî-i evvel ve sânisî ve sefâ-başı (?)⁸⁷ ve sânisî de dört hıdmetdür; cümlesi ilgâ olunmağla ferâşet-i şerîfe vekâleti mektûblarını Haremeyn-i Muhteremeyn'e îsâl, surre-emîni efendiye ihâle olındı. Ve surre-emîni efendi tarafından iki yüz elli guruş atıyye taraf-ı fakîrânemüze vâsıl oldı. Meşâyih-ı selâtîn ve mârrü'z-zikr selâtîn câmi'leri hutabâ ve e'immesine ellişer guruş, taraf-ı Pâdişâhî'den ber-mu'tâd atıyye virildi. Zeyl-i tarîka duhûlimüz vaktinde on beş guruş... Merhûm Sultân Mahmûd Hân, kırk zamm ile elliye iblâg eyledi. Hutabâ⁸⁸ ve e'immenün dahi böyle idi. Evvelâ on guruş zamm ile yigirmi guruşa iblâg idüp ba'dehû meşâyihâ zamm vaktinde anlara dahi otuz guruş zamm ile ellişer guruşa iblâg buyurdılar. Bu 'atıyye vâkîfi (?), Kösem Vâlide merhûmedür. رحمهما [رحمهما] الله تعالى واسكنهما في بيوتهم (؟) جناته. Âmîn.

Ma'zûl-şoden-i Ser-'asker Rızâ Paşa ve nasb-ı Süleymân Paşa:

Cülûs-i hümâyûn esnâsında Mâbeyn-i Hümâyûn beglerinden iken, müşîrlük rütbe-i vâlâsına Husrev Paşa ve Halîl Paşa delâletleriyle nâ'il ve Mâbeyn-i Hümâyûn Müşîri nâmiyle zebân-zed havâss u avâmm olmuş iken ve kevkeb-i ikbâlî kendi felekinden felek-i eflâke nakl ve felek-i eflâkden dahı hukemânun *lâ-halâ* ve *lâ-melâ* (لا خلا ولا ملا) didükleri mahalli belki geçmiş iken, bu ikbâle kâni' envâ'-ı hîle vü desîse tertîb iderek ser-'askerlik mansıbını dahi alup ve kendüye Ser-'asker Paşa dinmeğe Bâb-ı 'Âlî'ye hatt-ı hümâyûn ısdâr itdürmekle Ser-'asker Paşa nâmiyle be-kâm ü be-nâm olan Rızâ Paşa, sene-i mezbûre Şa'bânü'l-mu'azzam'ınun dördinci [8/b] cum'a günü ser-'askerlik mansıbından azl, yirine kendî terbiye-kerdesi Süleymân Paşa nasb olunmuşdur. Ve Mâbeyn-i Hümâyûn müşîrlîği bir kimesneye virilmeyüp ilgâ olındı. Paşa-yı müşârün-ileyh gâyet tammâ' olduğu cihetden, Âstâne-i 'Aliyye'de ve taşra memâlikinde olan menâsıbı irtişâsız kimesneye virmez idi. Bu cihetden Kârûn-miknet olup hazâ'in-i müte'addide sâhibi oldı. Ve tab'ı, îrâd almağa (?)⁸⁹ mâ'il olmağla çok hammâmları mahlûl oldukça, sûri *beyâ'a men yezîde* (بيع من يزيد) idüp nısf bahâsından aşâğı alur idi. Ve berber dükkânları ve Galata'da kârgîr mahzenler ve İslâmbol civârında haylî çiftlikât ve taşrada yine haylî çiftlikât, kimisi[ni] hedıyye ve kimisini rubu'ı bahâsına dahi aşâğıya alur idi. Ve bunlardan mâ'adâ ba'zı Efrenç tâyifesiyle ortak olup mîrîye lâzım olan çûka ve erzâk ve demür ve bunlar emsâlî şeyleri, o Efrençden gâli bahâ ile alup andan dahi intifâ' sevdâsında olur idi. Ve "Nizâmiyye Hazînesi" nâmiyle îcâd itdiği hazînesine be-her

⁸⁷ Metinde, سفا باشى olarak yazılmıştır.

⁸⁸ Metinde, حصا olarak yazılmıştır.

⁸⁹ Metinde, ابراد المغه olarak yazılmıştır.

mâh evvel be-evvel kırk bin (?)⁹⁰ kîseyi alup keyfe mâ-yeşâ-tasarruf ider idi. Bu husûsda ve sâ'ir husûsda lâ-yûs 'elü 'ammâ yef'al (لا يستل عما يفعل) sırrına mazhar olduğu cihetden bir ferd, çün ü çirâyâ kâdir olmayup hazîne[-i] Pâdişâhîyi ve sâ'ir umûr-ı devleti dil-hâhı üzre tasarruf ider olmuş idi. Ve bir kimesneye ulemâdan ve sulehâdan ve dervîşândan bir akça ve bir habbe atıyye virdiğini, fakîr işitmedüm; meger ki Şeyh Yûnus Efendi'ye tervîc-i mesâlihü için virmiş ola. Ve hâcesi olmamağla garîk-ı deryâ-yı cehl olduğu, mahall-i şübhe değıldür. Bir hõşca bilmem; lâkin hengâm-ı tufûliyyetde mektebe gitmekle mekteb hâcesi var mıdır? Gâlibâ yokdur. Eger olaydı, Rızâ Paşa'nun: "Şu efendi, mekteb hâcesi" diyüş meşhûr olur idi. Ve Paşa'nun sinni dahi mekteb hâcesinün hayâtda olmasına delâlet ider ve mütehammildür (?) [muhtemeldür ?]. Hulâsa-i kelâm, esbâb-ı vezâretten kendinde ben bir nesne görmedüm. Ve bilmem eger siz, biliyor isenüz söyleyinüz. 'Azl olduğu işidenlere, [9/a] inanmak gelmedi. Bâ-husûs bu fakîr iki gün inanmadum. Ve 'azline, mesrûr olmadık, ricâlde ve nisâda ve etfâlde <ve> üstâzede (?) bir ferd kalmadı; meger ki kendinün ikrâm-dîdesi olan tavâ'if-i askeriyye, anlar mahzûn belki olmuş olalar. Hemân Cenâb-ı Hakk'a, Pâdişâhımuza ömr-i tavîl ihsân eyleye ve hâb-ı gafletden ikâz eyleye; şunun azline gâyet musîbdür, Allâhü Te'âlâ isâbetinde dâ'im eyleye. Âmîn. بحرمة النبي الامين

Re'îs-şoden-i Rif'at Paşa berây-ı Meclis-i Ahkâm-ı Adliyye

Çünkü Ahkâm-ı Adliyye Meclisi'ne re'îs olan Süleymân Paşa, ser-askerlik ile be-kâm olup mansıb-ı mezkûr mahlûl olunca, yirine ol meclisün a'zâsından bulunan Rif'at Paşa hazretleri mücerrebül-etvâr ve asdikâ-yı Devlet-i Aliyye'den âkil ü kâmil ve her vechile hıdmet-i mezkûreye ehl bir zât-i sûtûde-şiyem olmağla mâh-ı Şa'bânü'l-mu'azzam'un dördinci cum'a günü Ahkâm-ı Adliyye Şûrâsı'na⁹¹ re'îs bâ-emr-i Şehen-şâhî nasb u ta'yîn buyurıldı. Hemân Allâhü Te'âlâ hazretleri, umûrında muvaffakun bi'l-hayr eyleye. Âmîn. Gûyâ, "ehlühü fi-mahallihi" (اهله في محله), bu zât-i şerîfün hakkında söylenmişdür. Mevlâ, kadr ü rif'atini müzdâd ve ömr-i rûz-i efzûna mazhar eyleye. Âmîn. بحرمة طه و يس.

Azl-i Kapudan-ı Deryâ Halil Paşa ve nasb-ı Mehmed Alî Paşa

Bir müddet[den] berü Kapudan-ı Deryâ olan, Sâliha Sultân merhûmenün zevci Halil Paşa, sene-i mezbûre Şa'bân'ınun sekizinci sülâsâ günü bi-takdîri'llâhi Te'âlâ azl olunup yirine, Âdile Sultân zevci Mehmed Alî Paşa

⁹⁰ Metinde, بنك olarak yazılmıştır.

⁹¹ Metinde, شوارسنه olarak yazılmıştır.

nasb olındı. Ve haylî müddet emel itdiği mansıba nâ'il oldı. Mevlâ, kâffe-i umûrını teysîr ü âsân eyleye. Âmîn.

Mün'azil-şoden-i Mûsâ Paşa, Müşîr-i Mâliyye ve nasb-ı Nâfiz Paşa

Haylî zamân Mâliyye Müşîrliği iden Mûsâ Paşa, sene-i mezbûre Şa'bân'ınun onuncı hamîs günü mansıbından azl ile tenkîl olunup yirine, sâbıkâ devr-i Mahmûd Hânî'de Mâliyye Müşîri olan Nâfiz Paşa nasb olındı. Paşa-yı mûmâ-ileyh, Kırımıyyü'l-asl olup [9/b] hengâm-ı şebâbında Sultân Mehmed Medresesi'nde sâkin hemşehrîsi Kırımî Osmân Efendi yanına hemşehrîleri, leyleğin yuvasından atdığı yavru gibi Kırım'dan getirüp⁹² ilkâ itmişler. Mûmâ-ileyh, medresede terbiye olup ve sûhteler içinden fodula yiyerek ve şurba içerek neş'et itdiğinden gılzat-tab' ve huşûnet-mizâc sâhibi ve münkir-i ehlü'llâh ve dervîş düşmeni ve hasîs ve le'im ve denî-tab' ve hûd-bîn ve bî-rahm ü bî-şefekat ve sûhte-meşreb ü mezheb bir kimesne... Egerçi Nâfiz Paşa, Mâliyye Müşîri iken hûn-rîz ü zâlim ve kefen-soyıcı idi. Lâkin, herkes bu Fir'avn-sîreti görince, "*rahime'llâhü'n-nebbâşe'l-evvel*" (رحم الله النباش الاول) darb-ı mesel-i meşhûriyle nağme-sâz ve terennüm-bâz oldılar. Kırımî Osmân Efendi bunu okudup ve meşk aldırup, "*ilm-i pâri*⁹³ anlar, *Bâr*⁹⁴ anlamaz" olarak *Kâfiye*'ye resîde olunca, kâtib yolına giderek ba'zı ricâl-i Devlet-i 'Aliyye'ye kitâbet ve mührdârlık hıdmetlerinde⁹⁵ müstahdem olarak ba'zı vüzerâyâ kapu-kethudâsı oldı. Ba'dehû Evkâf Nâzırı ve Tersâne-i Âmire Müsteşârı gibi menâsıb-ı dest-res olup haylî ber-murâd olmuşiken ma'zûl olup Sâ'ib Paşa'nun mâliyye müşîrliği hengâmında Şâm-ı Şerîf Defterdârı oldı. Gitmek üzere iken: "*Fevt-i tâli'a bak, istemez isti'dâd*" mısra'ı müfâdıncâ Rızâ Paşa'ya yol bulup ne itdiyse idüp, ne virdiye virüp Şâm'a gitmek[den] halâs olduğundan mâ'adâ müşîrlik ile mâliyye mansıbını [mansıbı] kendüye tevcîh olındı. Çünkü Paşa, münkir ve sûhte-mizâc idi. Sûhteler bagdâdlarınun (?)⁹⁶ tarîkına mâ'il olduğundan nüvvâblardan (?)⁹⁷ inâbet aldı. Ve gûyâ zu'mınca dervîş oldı ve anların tarîkına hâss olarak Hâce-Paşa civârında bir tekye yaptı ve Aya-Sofya şeyhine meşihatine şart eyledi ve şeyhün fevt[in]den sonra o tarîkun ashâbı bî'l-ittifâk bir[i]sini şeyh itmeği dahi şart eylemiş olduğu mesmû'umuz oldı. O tarîkun ashâbı indinde tarîk-ı hakk kendülerinün tarîkıdur; tarîk-ı⁹⁸ Nakşibendiyye ricâlî

⁹² Metinde, كتوبرب olarak yazılmıştır.

⁹³ Metinde, بارى olarak yazılmıştır.

⁹⁴ Metinde, بارى olarak yazılmıştır.

⁹⁵ Metinde, خدمتلرنكده olarak yazılmıştır.

⁹⁶ Metinde, بغدادلرنك olarak yazılmıştır.

⁹⁷ Metinde, نوانلردن olarak yazılmıştır.

⁹⁸ Metinde, طريقى olarak yazılmıştır.

ve turuk ashâbı cümlesi ehl-i bid'at [10/a] ve ehl-i dalâletdür. Ne'üzü bi'llâhi Te'âlâ min-hâze'l-i'tikâd (?)⁹⁹. Hattâ menhûselerinin güşâdı günü, ne meşâyih-i Nakşibend'den ve ne taraf-ı turuk-ı sâ'ire ricâlinden bir ferd da'vet itmediler. Da'vet olunmadığımuza bizler dahi kemâliyle memnûn olduk ve Cenâb-ı Hakk'a hezârân hamd ü senâlar eyledük. Ve bu tarîkun ashâ[b]ınun yüzleri nûrsız ve ellerinde birer sübha[-i] pân-sad-dâne, miyân-ı nâsda anı ta'dâd [ü] şümâr iderek sohbet iderler; gûyâ, dâ'im zikrden hâlî değılmiş gibi kendüyi halka göstermek ile riyâ iderler. Tenhâsında, eline tesbîh almayup kalbinde olan ef-kâr-ı fâsidesi[ni] düşünür. Cemî'-i hulefâsının makâm-ı *fenâ fi'llâh* ve makâm-ı *bakâ bi'llâh*'dan *vahdet-i vücûd*'a müte'allık bir mes'eleden haberleri yokdur. Pîr-i tarîkat i'tikâd itdikleri Hâlid nâm kimesnenün dîvânı[nı] tab' itdiler¹⁰⁰. Mütâla'a eyledüm; evliyâ-yı kirâmün vâsıl oldukları zevkden ve mertebeden ve hâlden bir nesne yokdur. Var, hulefâsını anla ki, ne gûne âdemlerdür.

Va'z u nasîhat der-manzûr-ı hümâyûn

Sene-i mezbûre Şa'bân-ı Şerîfinün on beşinci sülâsâ gicesi kâ'ide-i tarîk üzere nevbet-i va'z, bu abd-i ahkara gelüp leyle-i mezkûrede İstavroz Sarây-ı dil-küşâsında ba'de salâti'l-magrib huzûr-ı şâhânede va'za şürû' olunup bir sâ'atden ziyâde bir mev'ıza-i latîfeden va'z olındı. Cümle huzzâr-ı meclis sa-fâ-yâb oldılar. Mevlâ, emsâl-i kesîresiyle cümlemüzi müşerref eyleye. Ve atıyye-i mu'ayyene -ki, bin guruşdur- bu fakîri anunla def' sebebiyle akrânım içinde yüz-akluğum rû-siyâhlığa mübeddel oldı. Hudâvendigâr-ı sâbık Sultân Mahmûd Hân *tâbe serâhu* (طاب ثراه) hazretlerinün zamânında beş def'a nevbet-i va'z, bu fakîre gelmiş idi. Her birinde beş yüz guruş fazla olarak bu du'âcısına ihsân buyurmak âdet-i şerîfesi idi. رحمه الله تعالى رحمة واسعة

'Azl-i müsteşâr-ı Tersâne-i 'Âmire

Sene-i mezkûre Şa'bân'ınun on altıncı çihâr-şenbih günü, mahlas-ı hakîkîsi "Küdûdetî" ve mahlas-ı sûretîsi [10/b] "Safvetî Paşa" nâm hâ'inün birâderi Kırımî Mustafâ nâm mürtekeb, mansıbından azl olunup nikbet-hânesine irsâl olındı. Yirine, ricâl-i Devlet-i Aliyye'den Tefvik Beg Efendi nasb olınmışdır. Allâhü Te'âlâ muvaffak eyleye. Eger <bir> müddet dahi Tersâne-i 'Âmire'de ve hıdmetde olaydı, nâmını değış[dür]üp "Tersâne-i Harâbe" dinmek lâzım gelür idi. Böyle sûret-i salâhda mürtekebler görülmüşdür. Tarîk-ı Hâlidîyye'nün feyzından hazz-ı vâfire vuslat itdiler. *Hazelehüme'llâhü Te'âlâ* (خذلهما الله تعالى).

⁹⁹ Metinde, من هد الاعتقاد olarak yazılmıştır.

¹⁰⁰ Metinde, ايندرلر olarak yazılmıştır.

Fevt-şoden-i Lutfullâh Efendi b. eş-Şeyh Feyzullâh el-meşhûr el-Vâ'iz

Medîne-i Ebî Eyyûb-i¹⁰¹ Ensârî رضى عنه البارى 'de sâkin, asrında (?) vâ'iz-i be-nâm merhûm eş-Şeyh Feyzullâh Efendi'nün Efendi'nün püser-i kihteri Lutfullâh, yigirmi sene mîkdârı hânesinde inzivâ idüp acîbe (?)¹⁰² kıyâfet ve hey[']e)t-i gayr-ı¹⁰³ müte'ârife ile meziyyeti olduğı cihetden çok sâde-dilân aldanup ve velâyet ü ker[â]metine ittifâk itmekle kapısı ziyâret-gâh ve melce-i¹⁰⁴ havâss u avâm olmuş idi. Bu eyyâmda dahi Çerkesiyyü'l-asl bir câriye-i hûb-rû alup zevk u keyfî dört üstine¹⁰⁵ olmuşiken felek-i nâ-müsâ'idün bu zevk u safâya adem-i müsâ'adesi ve gayret ü hamiyyeti galebe ve hareket (?) itdiğinden, sene-i mezbûre Şa'bân'ınun yigirmi ikinci sülâsâ gicesinde peymâne-i ömri dahi tamâm olup hânesine nısf-ı¹⁰⁶ leyde iki kimesne girüp âlet-i câriha ile mûta'addid mevzı'ından mecrûh itdüklerinden bir sâ'at mürûrında fevt olmuş; ferdâsı salât-ı cenâzesi, Hazret-i Hâlid Câmi'-i Şerifi'nde edâ olup türbe-i mutahharalarının civârında defn olındı. Meger yüz bin gurus nükûdı var imiş. Eb ez-karındaşı ? [ez-eb karındaşı] olan Şeyh Feyzullâh Efendi-zâde Reşid Efendi sıhran¹⁰⁷ vârisi olmağla, nükûd-ı mezkûre ve haylî kütüb ile eşyâ'-i sâ'iresini altı araba ile hânesine nakl itdiğini, ahâlî-i Eyyûb nakl eylediler. Ve kâtili dahi bulunmadı. Zîrâ dikkatli ihtimâm iderek teft[i]ş itmezler idi. رحمه الله تعالى رحمة واسعة.

Merhûmun [11/a] hakkında nâs iki fırka oldılar. Bir fırkası, velâyetine zâhib oldılar ve bir fırkası dalâletine zâhib oldılar. Bu fakîr, iki fırakdan dahi değılem. Merhûmun hakkında herkes akılı mîkdârı kelâm söyledi. Eyüsi sükûtdur. Zîrâ kulınun hâline Allâhü Te'âlâ hazretleri a'lemdür.

'Azl-i Gümrükci Husâm:

Haylî müddetdür mansıbından mansıbına şatranc âleti (?) hândan hâna [hânedan hâneye ?] nakl eylediğı gibi mütenakkıl olan Husâm nâm sefih ve mürtekib Mûsâ Paşa'ya intisâbı sebebiyle Emti'a Gümrüğü'ni der-dest itmekle keyfe mâ-yeşâ' tasarruf iderek sene-i mezbûre Şa'bân'ınun yigirmi dokuzuncı sülâsâ <günü> azl ve Midilli kâ'im-makâmı ile Âstâne-i Aliyye'den teb'id olınmışdır. Bu husûs atdan inüp Midilli'ye süvâr olmak gibi oldu. Mevlâ, azline

¹⁰¹ Metinde, ابویى olarak yazılmıştır.

¹⁰² Metinde, عجیه olarak yazılmıştır.

¹⁰³ Metinde, هیئت غیرى olarak yazılmıştır.

¹⁰⁴ Metinde, ملجاء olarak yazılmıştır.

¹⁰⁵ Bugünkü tâbirle "dörtköşe olmak" olsa gerektir.

¹⁰⁶ Metinde, نصفه olarak yazılmıştır.

¹⁰⁷ Metinde, حصرا olarak yazılmıştır.

sebebe olanın [olanun ?] ömrüne bereket ihsân eyleye. Bu menâsıba nâ'il olmasına sebep, Aya-Sofya şeyhinden inâbet idüp Hâlidîlerden olmasıdır. Ammâ sebep-i hakîkîsi, şeyhine ve pîrdâşına virdiği rişvetlerdür. Hazelehümü'llâhü Te'âlâ (خذلهم الله تعالى).

Âmeden-i Şehr-i Ramazân-ı Şerîf

Sene-i mezkûre Şa'bân'ınun gurre si sülâsâ günü olmağla, otuzuncu çihâr-şenbih gicesi semâ-yı ebr keşf ile bârân ihâta idüp rü'yet-i hilâl-i Ramazân mümkün olmamağla şâhid-i zûrlar şahâdet-i kâzibelerini edâya cesâret itdüklerinden "؟ غم عليكم الهلال فاكملو [فاكملو] عدت شعبان ثلاثين" Hadîs-i Şerîfiyle amel olunup çihâr-şenbih günü dahi Şa'bân'un otuzuncu günü olmağla tek-mîl-i selâsîn iderek penç-şenbih günü Ramazân-ı Şerîfün ibtidâsı olmak üzere sıyâma ibtidâ olındı. Cenâb-ı Hakk, dergâhında kabûle karîn eyleye. Ve emsâl-i kesîresi ile cümlemüzi müşerref eyleye. Âmîn.

Sülâsâ gicesi, hilâl-i Ramazân[1] isbât için huzûr-ı kâdiya iki kimesne gitmişler; şahâdet-i zûrda kemâlleri olmadığından, şaşırıp isbât idememişler; lâkin, âhir-i Ramazân'da Burusa'dan gelen şâhidlerün bir[i] mahkemenün kâtibi ve birisi dahi mahzarı olmak hasebiyle şahâdetde mâhir ve bu husûsda karz-ı hasen olmuş zâtlar idüğünden, vâdî-i şahâdetden sâhib-i cemâl oldukları cihetden: "*Sülâsâ gicesi hilâl-i Ramazân'ı gördük*" diyerek şahâdet itdüklerine mebnî yevm-i mezkûrdan sâbit olup [11/b] penç-şenbih günü id-i şerîf oldı. Bu ecluden gün[i] kazâ, cümleye lâzım geldi. Mevlâ, cümlemüze edâsını müyesser eyleye.

Ziyâret-i Hırka-i Şerîfe (على صاحبها اكمل التحية) :

Mâh-ı Ramazân-ı gufrân-nişânun tutıldığı gün i'tibâriyle on beşinci hamîs günü mu'tâd üzere erkân-ı Devlet-i Aliyye, sâ'at altıda Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn'a cem' olup Hırka-i Şerîfe'ye mahsûs olan hucre-i mu'attarada ziyâret-i şerîfesiyle şeref-yâb ü be-kâm oldılar. Hemân Mevlâ, emsâl-i kesîresiyle şevketlü Pâdişâhımız ve cümlemüzi müşerref eyleye.

Teşrîf-i Hümâyûn be-Câmi'-i Ebi'l-Feth berâ-yı edâ-yı salât-ı cum'a:

Sene-i mezbûre Ramazân'ınun âhir cum'ası, şevketlü kerâmetlü Abdülmecîd Hân hazretleri, edâ-yı salât-ı cum'a için Sultân Mehmed Hân Câmi'-i Şerîfi'ne gelüp edâ-yı salât-ı cum'a eylediler. Otuz seneye karîb vukû'ı olmamak sebebiyle cümle nâs mesrûr oldılar. Rabbüm, 'ömrini müzdâd eyleye.

¹⁰⁸ "قال النبي" ifadesinin kısaltılmış şekli olmalıdır.

Edâ-yı salât-ı 'îd der-Câmi'-i Sultân Ahmed:

Sene-i mezbûre'nün îd-i fitrında şevketlü efendimiz, mu'tâd üzre câmi'-i mezkûrede edâ-yı salât-ı îd eylediler. Ba'dehû, Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn'ı teşrîf buyurup Ak-agalar Kapusu'nda taht-ı âlî vaz' olunup erkân-ı Devlet-i Aliyye, alâ-merâtibihim kadem-pûs olmağla müşerref oldılar.

'Azl-i Ser-etubbâ'-i Hâssa Abdülhakk Efendi:

Haylî müddet Etıbbâ'-i Hâssa'nun re'îsi bulunan, sâbıkâ sadr-ı vâlâ-yı Rûm-îli kerâmetlü zehâdetlü Abdülhakk Efendi hazretleri, riyâset-i etıbbâ hıdmetinden sene-i mezbûre Şevvâl'inün sekizinci penç-şenbih günü bi-kaderi'llâhi Te'âlâ ma'zûl olup yerine Cerrâh İsmâ'îl Efendi hâcelik ihsâniyle mansıb-ı mezkûra nasb u ta'yîn olındı. İşte böyle, dünyâ mansıbı bî-bakâdur. Binâ-ber-în, âkıl olanlar ana mağrûr olmamışlardır. Niteki, Sâ'ib merhûm buyurmışdur:

Beyt:

زمعراج منصب مجو پايدارى برنج بود پای این نردبانرا

Müşârün-ileyh, kerîmü'l-hulk ve 'azbü'l-lisân bir zât-ı sûtûde-şiyemdir. Karınca dahi kendiden incitmemişdir. Mevlâ, tûl-i ömr ile ma'mûr ve kadrini dâ'imâ âlî eyleye. Âmîn. بحرمة النبی الامین

[12/a] Mün'azil-şoden-i Şekîb Efendi, Nâzır-ı Hâriciyye ve nasb-ı Mustafâ Reşîd Paşa:

Rızâ Paşa mensûbatından (منسوباتندن) Hâriciyye Nâzır-ı Şekîb Efendi, Devlet-i Aliyye'nün ba'zı mesâlihi için Şâm tarafına âzım olmağla, yerine Âlî Efendi vekîl nasb ü ta'yîn olunmuş ve bu vechile mansıb-ı mezkûr id[â]re olınmakda iken bi-hamdi'llâh nâgâh sene-i mezbûre Şevvâl'inün yigirmi ikinci penç-şenbih günü Françe memâlikinde Devlet-i Aliyye tarafından Elçi Paşa bulunan devletlü mekrümetlü merhametlü es-Seyyid Mustafâ Reşîd Paşa'nun her vechile ahakk u ehl oldığı cihetden, müşîrlik ile Hâriciyye Nâzır-ı nasb ü ta'yîn buyurıldığı[nı] mutazammın hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn-ı şâhâne, Bâb-ı Âlî'ye sâdır u vârid olmağla, devletlü Sadr-ı a'zam hazretleri der-akab icrâsına müsâra'at buyurdılar. Hemân Allâhü Te'âlâ hazretleri, zât-ı müşîrânelerine mansıplarını müteyemmin ü mes'ûd eyleyüp kâffe-i umûrında muvaffakun bi'l-hayr eyleye. Âmîn. بحرمة النبی الامین و بحرمة طه و يس Paşa-yı müşârün-ileyh bundan akdem yine müşîrlik ile Hâriciyye Nâzır-ı olmuşlar idi ve Devlet-i Aliyye'ye çok hayrı oldu. Ez-cümle Misr mâddesi, cümle'nün ma'lûmıdır. Bu def'a da dahi in-şâ'Allâhü Te'âlâ azîm hıdmetlerde bulunur. Hemân Mevlâ, aklına hiddet ve fikrine kuvvet

ihsâniyle i'âne-i rûhâniyyet-i ehlü'llâha mazhar u vâsıl eyleye. Âmîn. Yirine, ricâl-i Devlet-i Aliyye'den Sarım Efendi sefir nasb olındı. Ve anun yirine dahi İngiltere sefâretine, sâbıkâ Hâriciyye Nâzırı Şekîb Efendi ta'yîn olunmuşdur. Rabbüm Te'âlâ anları dahi muvaffakun bi'l-hayr eyleye. Âmîn.

Nakl-i hümâyûn ez-Sarây-ı İstavroz be-Sâhil-hâne-i Çerâgân:

Şevketlü, kerâmetlü Sultân Abdülmecîd Hân *tâle bakâhu* (طال بقاء) hazretleri, İstavroz Sarây-ı dil-küşâsında mukîm iken, mevsim-i şitâ takarrüb itmiş olmağla ber-mu'tâd Sâhil-hâne-i Çerâgân'a sene-i¹⁰⁹ mezkûre Şevvâl'inün yigirmi beşinci pazar günü sâ'at yedide nakl-i hümâyûn buyurdılar. Hemân Allâhü Te'âlâ nakllerini müteyemmen ü mübârek ve Sâhil-sarây-ı [12/b] Çerâgân'ı zât-ı şâhânelerjne dâr-ı emn-i sürûr ve cây-i ferah-fezâ eyleye.

Nüzûl-i firkateyn ez-havz be-deryâ:

Haylî müddetden berü Tersâne-i 'Âmire'de vâkı' havzda ta'mîr olunan firkateynün itmâmı mukadder olmağla, sene-i mezkûre Şevvâl'inün yigirmi dokuzuncı penç-şenbih günü deryâya nüzûli musammem olmağla, yevm-i mezkûrede şevketlü kerâmetlü Sultân Abdülmecîd Hân efendimiz hazretleri, temâşâsı [temâşâ] için teşrîf buyurup müşîrân ve ba'zı hademe-i Devlet-i Aliyye dahi hâzır oldukları hâlde havz-ı mezkûreden deryâya irsâl olındı. Hemân Cenâb-ı Kibriyâ, âfât-ı bahriyyeden sefine-i mezkûrî mahfaza[-i] hıfzında mahfûz eyleye. Âmîn. Ve yevm-i mezkûrede Süleymân[iyye] Câmi'i Vâ'izi Ömer Efendi-zâde eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Emîn kabîl-i nüzûlde du'âsı[nı] itmişdür. Mevlâ, dergâh-ı vâlâsında makbûl eyleye. Âmîn.

Güşâd-ı Câmi'-i Vâlide Sultân ve bîmâr-hâne-i vey:

Bundan akdem sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel[in]ün beşinci bâzâr-irtesi günü Yeni-bağçe Çayırı ittisâlinde Nakkâş Hüseyin Paşa Sarâyı arsasına esâsı vaz' ve du'âsı olunan Vâlide Sultân aliyetü's-şân hazretlerinün câmi'-i şerîfi ve bîmâr-hâne-i latîfi ebniyesi husûsında karîn-i hüsn-i hitâm olmağla, sene-i mezbûre Şevvâl-i Mükerrerem'inün otuzuncı cum'a günü devletlü Sadr-ı a'zam es-Seyyid Mehmed Ra'ûf Paşa hazretleri ve fazîletlü Şeyhu'l-islâm Mekkî-zâde Mustafâ Âsım Efendi hazretleri ve bi'l-cümle mansıbı olan müşîrân-ı kirâm ve yine bi'l-cümle sudûr-ı fihâm ve İstanbul Kâdîsi Başmakçı-zâde es-Seyyid İbrâhîm Efendi ve rütbe-i ûlânun sınıfında (?)¹¹⁰ bulunan ricâl-i Devlet-i

¹⁰⁹ "sene-i" kelimesi mükerrer yazılmıştır.

¹¹⁰ Metinde, ضيفنده olarak yazılmıştır.

Aliyye'nün ashâbı [ashâb-ı] menâsıbı ve Vâlide Sultân Kethudâsı Tâhir Beg Efendi ve İmâm-ı Evvel-i Şehriyârî es-Seyyid Mehmed İzzet Efendi da'vet olunup câmi'-i şerîf güşâd ve salât-ı cum'a ile namâza ibtidâ olındı. Şevketlü kerâmetlü Sultân Abdülmecîd Hân *tâle bakâhu* (طال بقاه) efendimüz dahi salât-ı cum'ayı cennet-mekân firdevs-âşiyân merhûm ve magfûrun-leh Ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân hazretlerinin câmi'-i şerîfinde ba'de-edâ, fayton ile [13/a] teşrîf buyurup sadr-ı a'zam ve şeyhu'l-islâm ve müşîrân istikbâl iderek kapusından içerü dâhil olunca dahi bu abd-i fakîr orada hâzır bulunup Teşrifâtî Sa'id Beg Efendi du'âya işâret idince el kaldırıp meclise münâsib *el-hamdü li'llâhi Te'âlâ* muhtasar ve mukayyed du'â eyledüm. Ve akîbinde selâmet-i Pâdişâhî için dahi Fâtiha okundı. Vâlide kethudâsı tarafından beş yüz guruş atıyye bu abd-i kemtere lâyık görülmekle i'tâ olındı. Ve dervîşlerimize dahi elli guruş münâsib görülmüş; anı dahi virdiler. Hemân Cenâb-ı Hakk, dergâhında kabûle karîn eyleye. Âmîn.

Bu cem'iyetün ferdâsı, iffetlü ismetlü Vâlide Sultân hazretleri, dâ'iresi halkı ile câmi'-i şerîfi ziyâret ve bîmâr-hânelerini görmek için teşrîf buyurup ve bu fakîre dahi ale's-sabâh ol mahalde hâzır u âmâde olmak için, kethudâları Tâhir Beg Efendi cânibinden ihbâr olunmağla, mahall-i mezkûrede müheyyâ oldum. Sâ'at beşi çâr-yek mîkdârı mürûr idince, fayton-ı çâr-esb ile ol mahalli teşrîf buyurdılar. Ve ma'iyet-i devletlerinde sekiz aded gerdüne-i gâvî derûnında haylî cevârîsi mevcûd idi. Ve yine Dârü's-sa'âdeti's-şerîfe Agası Tayfûr¹¹¹ Aga dahi berâber olmağla, Vâlide Sultân hazretlerini faytondan indirüp Tâb-hâne'nün¹¹² Yeni-bağçe Çayırı tarafında olan kapudan içer[ü] dâhil oldılar. Ve bu fakîr, orada hâzır idüm. Aga-yı mûmâ-ileyh du'âya işâret idince, el kaldırıp münfasıl [mufassal] u meşrûh du'â eyledüm. Mevlâ, dergâhında kabûle karîn eyleye. Sâ'at sekize varınca, tâb-hâne¹¹³ ebvâbı münsedd olup halvet oldı. Ba'dehû câmi'-i şerîfe cem' olunup Vâlide hazretleri dahi hâzır olduğu hâlde edâ-yı salât-ı zuhr olındı. Ba'dehû kürsîye sâ'id olup meclise münâsib va'z eyledüm. Ve akîb-i va'zda dahi du'â olunup Fâtihalar okundı. Yevm-i mezkûrede lutf u ihsândan bu kemter[e], bin guruş atıyye i'tâ buyurdılar. Mevlâ, ömr-i rûz-efzûna mazhar eyleye ve niçe hayrât ü meberrâta tevfiğini refik eyleye. Âmîn.

Ve yine hâzır olan fukarâya ve hıfz u himâyet için ta'yîn olunan [13/b] asâkir-i mansûreye, münâsibiyle atıyye-i behiyye ihsân buyurdılar. Ve ahşâma

¹¹¹ Metinde, طفيور olarak yazılmıştır (doğrusu için bk. var. 6°).

¹¹² Metinde, طابه خانك olarak yazılmıştır (diğer bir yazılış şekli için, birkaç satır aşağıya bakınız. Doğrusu: Tab-hâne = مطبخانه'dir).

¹¹³ Metinde, تابخانه olarak yazılmıştır.

bir sâ'at kalınca, derûn-ı Tâb-hâne'de¹¹⁴ meks ü ikâmet buyurdılar. Ba'dehû sarây-ı vâlâlarına bi'l-yümni ve'l-ikbâl avdet buyur[d]ılar.

İnşâ-şoden-î cisir:

Bundan akdem İstanbul'da Bağçe-kapısı civârında, ihtisâb agaları için mah-sûs mahallün ve devâ'irinün pîşgâhından Galata civârında vâkı' Karaköy-kapısı dimekle ma'rûf kapunun pîşgâhında vâkı' iskele tarafına bir köpri binâ olup vaz' olunmağla irâde-i Şehen-şâhî sâdır olmağla ber-müceb-i emr ü fermân Tersâne-i Âmire'de cisir-i mezkûrun icrâsı ? [eczâsı] tanzîm ü ikmâl kılınup sene-i mezkûre Zü'l-ka'de'sinün yigirminci çihâr-şenbih günü icrâ-sı mahalline nakl olup ve kantara-i mûmâ-ileyh yirine vaz' olunmuşdur. Ve lâkin bir kimesneye yevm-i mezkûr[d]a mürûra ruhsat virilmedi. Ferdâsı, mâh-ı mezkûrun yigirmi birinci penç-şenbih günü şevketlü kerâmetlü kudretlü Pâdi-şâh-ı dîn-i İslâm ¹¹⁵اللى يوم القيام خلد الله ملكه hazretleri, cisir-i mezkûri teşrîfiyle mü-şerref kılup dâbbe (دابه) ¹¹⁶ ile Karaköy-kapısı tarafından İslâmbol semtine ubûr buyurdukda, ol gün cümleye, geçmeğe ruhsat virildi. Egerçi mürûr için şey'-i yesîr alınmak vaz' u ta'yîn olunmuş ise de, yine hayr ü hasene [hayr-ı hasene] olmakdan çıkmaz. Zîrâ sevâb-ı cemîl ve hayr-ı cezîl, Cenâb-ı Kibriyâ tarafından Pâdişâhımıza virildiğine ve virileceğine şekk ü şübhe yokdur. Zîrâ oradan lede'l-hâce mürûr, emr-i asîr ider.

İskelelerin iki cânibde kesreti sebebiyle rûy-i deryâda kayığun kesreti olup ve kayıkcıların ekserîsi dahi acemî olmağla birbirine çatup zevrak-ı şikest olmak ve kayık devrilmek ve gâyetle derîn mahall olduğundan, ba'zı çıkmayup boğulmak ve yine gün doğrusı rûzgârında kemâl-i te'sîri sebebiyle furtuna ziyâde olup karşı tarafa geçilmesi muhâl gibi olmak ve sefinelerin miyân-ı bahrde kesreti olmak hasebiyle nâgehân geminün verâsından bir kayık [14/a] zâhir olup âhar kayığun üzerine çıkmak ve devirmek ve böyle nâ-hemvâr hevâlarda ve eyyâm-ı hatîrede kayıkcılar ehl-i mürûra imtinân itmek ve ziyâde akça istemek ve sinîn-i kesîre, düvel-i sâ'ire tüccârlarınun sefineleri, Galata cânibinde beş kat deryâda saff olup kalmak ve bâd-ı hevâdan bir mesken olmağla vilâyetlerine gitmemek, bâ-husûs Mora keferesi tâ'ifesi o gemiler sebebiyle orada envâ'-ı fesâdı irtikâb itmek ve Rûmî köleler ve câriyeler, sâhiblerinin mâllarını alup ve irtidâdı kabûl idüp o sefineler ile firâr itmek ve bunların¹¹⁷ emsâli mahâzîr-i kesîre ve envâ'-ı mazarrat der-kâr idi. Bu cisir-i latîf bereketiyle ümmet-i

¹¹⁴ Metinde, تابخاندە olarak yazılmıştır.

¹¹⁵ Metinde, ملكه olarak yazılmıştır.

¹¹⁶ "Duba" demek olmalı.

¹¹⁷ Metinde, بونلرين şeklinde yazılmıştır.

Muhammed'ün üzerinden masâ'ib-i kesîre def' oldu. Bu sûret de, câmi' yapmak gibi azîmdür. Cenâb-ı Kibriyâ, şevketlü kerâmetlü efendimizi böyle hayr-ı celîle muvaffak ecr-i azîm ihsân buyuracağında ve cümleye gâlib ve mansûru'l-livâ ? (منصور اللوا) ideceğinde şekkimüz yokdur. Hemân Rabbüm Allâhü Te'âlâ niçe niçe böyle hayrât-ı celîlelere muvaffak eyleye. Âmîn.

'Azl-i Kādî-'asker-i Anadolu Ahmed Nûrî Efendi ve nasb-i Fındık-zâde Ahmed Efendi:

Sâbıkâ İmâm-ı Evvel-i Şehriyârî Ahmed Nûrî Efendihazretleri, sadâret-i Anadolu'da müddet-i mu'tâdesini üç mâh meddi ile -<ki> cem'an on beş mâh ider- tekmi'l itmek hasebiyle sâbıkâ Mekte-i Mükerrime Kādîsi Fındık-zâde es-Seyyid el-Hâcc Ahmed Efendi'ye sadâret-i mezkûre, hasebü't-tarîk tavsıye olunup sene-i mezbûre Zü'l-hicce'ti's-şerîfe'si guresi bâzâr gününden zabtı i'tibâr ile Bâb-ı Şeyhu'l-islâmî'de Anadolu kādî-askerlerine mahsûs olan mahalle, yevm-i mezkûrda ik'âd olunmuşdur.

Zuhûr-ı harîk-ı Galata:

Sene-i mezbûre Zü'l-hicce'sinün ikinci bâzâr-irtesi gicesi Galata Hısnı Ebvâbî'ndan Kûrkci-kapısı dimekle meşhûr kapunun hâricinde vâkı' yüncü dükkânından sâ'at [14/b] üç sularında iken, bi-kazâ'i Te'âlâ âteş zuhûr idüp dükkân-ı mezkûr ve civârında vâkı' dekâkîni ve yelkenciler dükkânlarını ihrâk itdiğinden mâ'adâ kal'anun dîvârından misâl-i ejderhâ atılup derûn-ı kal'ada vâkı' ba'zı dükkânları ve on beş bin kile hinta ve dahi on bin kile şa'îr ile memlû değirmeni ve on kadar büyüt-i müslimîni hâke berâber eylemişdür. Hemân Cenâb-ı Kibriyâ, ashâb-ı ziyân-dîdelerine hazîne-i gaybından mükâfât ihsân eyleye ve sabr ile dahi merzûk eyleye. Âmîn. Müddet-i harîk üç sâ'at mîkdârı mümtedd oldu. Dükkânların adedi tahmînen seksen adede bâliğ olur.

Âmeden-i 'İd-i Adhâ:

Sene-i mezbûre Zü'l-hicce'sinün guresi, bâzâr gününden olmağla, haftası olan sekizinci bâzâr günü *Yevm-i Terviye* ve yine dokuzuncu bâzâr-irtesi günü *Yevm-i Arefe* ve yine onuncu sülâsâ günü *Yevm-i Nahr* olmağla, *zebhi-karâbîn* olunmuşdur. Yevm-i mezkûrda salât edâ için şevketlü kerâmetlü kudretlü Sultân Abdülmecîd Hân efendimiz hazretleri, Sultân Ahmed Hân عليه الرحمة والغفران hazretlerinin câmi'-i şerîfini teşrifleriyle müşerref kılmışlardır. Salât-ı id'i edâ buyurdukda yine Sarây-ı Cedîd-i hümâyûnlarına avdet birle ber-mu'tâd Ak-agalar Kapısı pîşgâhına taht-ı âlî kurulup ve kalîçeler bast olunup ve Dî-

vân-ı Âlî dahi tertîb olup cümle vüzerâ ve ulemâ, alâ-merâtibihim pâ-pûs-i şehriyârî ile müşerref ve âyîn-i mu'âyedeyi icrâ eylediler.

Ref'-i mu'âyede ez-Bâb-ı Âlî vü ez-Bâb-ı Şeyhu'l-islâmî

Bundan akdem Sarây-ı Hümâyûn mu'âyed[e]sinden sonra sadr-ı a'zam hazretleri bi'l-cümle vüzerâ-yı izâm ve vükelâ-yı fihâm ve ricâl-i Devlet-i Aliyye ile Bâb-ı Âlî'ye gelüp cümle vüzerâ ve ricâl, dâmen-pûs iderek sadr-ı a'zam hazretlerinin tebrîk-i îdini edâ iderler idi. Ba'dehû sadr-ı a'zam hazretleri cümle vüzerâ ve ricâl-i Devlet-i Aliyye ile tebrîk-i sa'îd için devletlü şeyhu'l-islâm müftî'l-enâm hazretlerine gelüp îd ve tehniye[-i] rûz-i sa'îd iderler idi. Ferdâsı -ki, îdün ikinci günü olur- bi'l-cümle sudûr-ı kirâm, Bâb-ı Şeyhu'l-islâm[i]'ye cem' olmak esnâsında [15/a] şeyhu'l-islâm efendi hazretleri, mu'âyede için Bâb-ı Âlî'ye gelüp Bâb-ı Âlî'den avdetinde sudûr-ı kirâm huzûrına girüp takbîl-i dâmen ve merâsim-i icrâ-yı îd-i şerîf idüp alay ile sudûr-ı Bâb-ı Âlî'ye gelürler ve sadr-ı a'zam hazretleri ile dahi merâsim-i îd-i şerîfi icrâ idüp her kes menzillerine âzim olurlar idi.

Yine yevm-i mezbûrede İslâmbol kazâsından ma'zûl bulunanlar ve bi'l-fi'l İslâmbol kâdîsi ve Haremeyn-i Muhteremeyn kazâsından ma'zûl olanlar ve Bilâd-ı Erba'a ve mahrec ma'zûlleri, cümle müderrisîn ile Bâb-ı Âlî'ye 'alâ-hiddet (?) tecemmu' idüp hâzır olurlar idi.

Ve yine <yevm-i> mezbûrede cevâmî'-i selâtîn meşâyihî efendiler, Bâb-ı Âlî'ye cem' olmağla teşrifâtçı efendi, evvelâ meşâyihî huzûr-ı sadr-ı a'zamîye götürüp Aya-Sofya[-i] Kebîr şeyhi bulunan efendi tebrîk-i 'îdi mutazammın cenâb-ı Hilâfet-penâhî'ye ve sadâret-penâhîye ve Devlet-i Aliyye ve cümle ümmet-i Muhammed'e du'â-yı hayr idüp ve akîbinde Fâtihalar okunup ve gül-âb ve buhûr gelüp tebahhur u ta'attur olındukdan sonra yigirmi beşer gurusu taraf-ı sadr-ı a'zamîden atıyyeler virilüp şeyhu'l-islâm efendi hazretlerinin mu'âyedesiyçün bâb-ı veliyyü'n-ni'amîye azîmet ve aynıyle du'â ve merâsim-i 'îd icrâ olup şeyhu'l-islâmdan bilâ-atıyye meşâyih menzillerine giderler idi. Ve lâkin Bâb-ı Âlî'de meşâyih-i selâtîn, huzûr-ı sadr-ı a'zamîden çıktıkları ânda teşrifâtçı efendi İslâmbol ma'zûlleri ve Haremeyn ma'zûllerini sâ'ir mevâlî ve müderrisîn ile cem' iyyetlü iseler üç meclise ve tenhâlık <ise> iki meclise tertîb idüp icrâ-yı merâsim-i îd için huzûr-ı sadr-ı a'zamîye götürüp anlar dahi dâmen-pûs olmak tarîkıyla tehniye-i 'îd iderler idi. Ba'dehû alay ile Bâb-ı Âlî'den bâb-ı veliyyü'n-ni'amî'ye gelüp yine bu resmi, 'ayniyle huzûr-ı şeyhu'l-islâmîde icrâ itdikden sonra her kes hânesi cânibine âzim olurlar idi. İşbu husûs iki gün mümtedd olmağla rûsûma külfetli geldiğinden bu sene-i [15/a] mübârekenün 'îd-i adhâsında bu umûr-ı mersûme 'afv olup mu'âyede-i

hümâyûn tekâmîl kılındığı akîbinde sadr-ı a'zam hazretleri ve şeyhu'l-islâm efendi hazretleri, Ak-agalar Kapusu kurbında vâkı' Kubbe-altı dimekle ma'rûf mahalle gelüp ve kâ'imen durup cümle müşîrân ve ferîkân ve ricâl-i Devlet-i Aliyye ve rikâb-ı hümâyûn kapucı-başları agalar, evvelâ dâmen-i sadr-ı a'zamîyi ve sâniyen dâmen-i şeyhu'l-islâmîyi takbîl iderek mu'âyede olunup ve birbir[i]leriyle yine ol mevzı'ında [mevzı'da] icrâ-yı merâsim-i îd-i şerîf itmişlerdür. Ba'dehû müşîrân ve ferîkân ve ricâl, mahall-i mu'âyededen hurûc idüp kâdî-asker efendiler dâhil olup sadr-ı a'zam ile ve şeyhu'l-islâm efendi ile mu'âyede idüp vüzerâ mahallinde saff-beste olarak kâ'im oldukdan sonra İslâmbol ma'zûlleri ve sâ'ir mevâlî ve müderrisîn gelüp cümlesi ile mu'âyede idüp her kese yevm-i mezkûrda menzillerine gitmeğe ruhsat virilmişdür. Fî'l-vâkı' şu emr-i mu'âyede külfetlü ise de Devlet-i Aliyye'nün şânından idi. Egerçi meşakkatden halâs olındı; ve lâkin, Devlet-i Aliyye'nün şânından bir şân noksân olduğu, ukalâ indinde umûr-ı bedîhiyyedendür. Ve yine îd-i Fıtr'un dördüncü günü ve îd-i adhânun beşinci günü meşâyih-ı selâtîn Bâb-ı Âlî'ye mu'âyede için gelmekle irâde-i Şehen-şâhî sâdir olmuşdur. Ve meşâyihun 'akîbinde Bâb-ı Âlî'de vâkı' aklâmun ketebesî re'îsleri ile tehniye-i îd-i şerîf için dâmen-pûs-ı sadr-ı a'zamî olmaları tertîb olunmuşdur.

Ve bu eyyâm-ı îdde ketebe-i aklâmdan bir kimesne, kendi re'îslerine tebrîk-i îd için gitmemek üzere emr ü tenbîh olunmuşdur. Ve meşâyih-ı selâtînün atıyye-i mezkûresine seksen guraş zammıyla yüz guraşa iblâgına ve Aya-Sofya şeyhi efendinin re'îs-i meşâyih olduğu cihetden iki yüz guraşa iblâg olunmasına telhîs-i sadr-ı a'zamî ile irâde-i mülûkâne müte'allık olmuşdur. Hemân Cenâb-ı Kibriyâ, şevketlü kerâmetlü Pâdişâhımız tûl-i ömr ile mu'ammer ve a'dâsı üzerine gâlib eyleye. Âmîn.

Âmeden-i Seyyid Mustafâ Reşîd Paşa [15/a] ve vusûl-i vey be-Âstâne-i 'Aliyye:

Bundan akdem Hâriciyye Nâzırı nasb u ta'yîn olunan Seyyid Mustafâ Reşîd Paşa, sene-i mezkûre Zü'l-hicce'sinün on ikinci penç-şenbîh günü vapur ile Âstâne-i Aliyye'ye vâsıl olmuşdur. Ve yevm-i mezkûrda, rikâb-ı hümâyûna te-sâdüf itmekle vüzerâ-i sâ'ire ile rikâb-ı hümâyûna dâhil olmuşlardur. Ve yine şehr-i Zü'l-hicce'nün on dördüncü cum'a-irtesi günü Mâbeyn-i Hümâyûn'a da'vet olunup ve nezâret nişânı ihsân olunup ba'dehû Bâb-ı Âlî'ye ziyâret-i sadr-ı a'zamdan sonra hâriciyye nâzırına mahsûs olan dâ'iresine bi'l-yümni ve'l-âfiye vaz'-ı kadem buyurdılar. Hemân Rabbüm Te'âlâ hazretleri, ömrine bereket, rızkına vüs'at, vücûdına sıhhat ü âfiyet ile mansı[b]larını müteyemmen ü mübârek ve nutkına kuvvet te'sîr ile kâffe-i ibâdınun hakkında hayr-ı mahz eyleye. Âmîn. بحرمة النبي الامين .

Kudûminün kemâl-i yümnindendir ki, Âstâne-i Aliyye'ye dâhil oldukları gün kabîli olan çehâr-şenbih günü, Rûm milletinin patrîkı ve e'imme-i küfrün ulusu mürd olmuştur. İn-şâ' Allâhü Te'âlâ, Paşa-yı mûmâ-ileyhün yüzünden küffâr-ı hâksâr ser-ken (?)¹¹⁸ ve millet-i Muhammediyye şerlerinden masûn olacağına fâl-ı¹¹⁹ hayrdur¹²⁰.

İrtihâl-i Şeyh-i Hırka-i Şerîfe (على صاحبها اكمل التحية):

Sene-i mezbûre Zü'l-hicce'sinün on altıncı bâzâr-irtesi günü Mesîh Alî Paşa Câmi'-i Şerîfi civârında kâ'in Hırka'-i Sa'âdet-i Muhammediyye التسليمة و الصلوة و التسلية 'nün hâdimi ve şeyhi, müderrisîn-i kirâmdan es-Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, irtihâl-i dâr-i bakâ ve azm-i civâr-ı Hudâ eylemiştir. Salât-ı cenâzesi, ba'dehû [ba'de] salâti's-zuhr Ebu'l-Feth Câmi'-i Şerîfi'nde edâ olunup Edirne-kapısı hâricinde vâkı' makberlerinde vâlide [vâlid-i] mâcidlerinün yanına defn olunmuştur. Cenâb-ı Kibriyâ kabrini, ravza-i cennet eyleye. Âmîn.

Ma'lûm ola ki, Âstâne-i Aliyye'de iki mevzı'da iki aded Hırka-i Resûlu'llâh صلى الله عليه وسلم vardır. Aya-Sofya-i Kebîr kurbında kâ'in Sarây-ı Cedîd-i Hümâyûn'da Ak-agalar Kapısı civârında hucre-i mahsûsda da mevküfdür. Ve hıdmet-i şerîfesine Enderûn-ı Hümâyûn'dan Hâss-oda agaları tahsîs olunmuştur. Be-her sene Ramazân-ı Şerîfün on beşinci günü Pâdişâh-ı âlem-penâh [15/b] hazretleri bi'z-zât hâzır olup erkân-ı Devlet-i Aliyye ile ziyâret <itdiği> bu Hırka'-i Şerîfe, Resûlu'llâh صلى الله عليه وسلم hazretlerinin Ka'b b. Züheyr رضى الله عنه hazretlerine "Bânet Su'âd" (بانة سعاد) kasîdesini nazm ü inşâ[d] idüp huzûr-ı Sa'âdet'e takdîm eyledikde iksâ buyurdıkları Hırka'-i Şerîfe'dür, diyü meşhûrdür. Ve birisi dahi Mesîh Paşa Câmi'-i Şerîfi civârında Cum'a-irtesi Bâzârı'nda hucre-i mahsûsa binâ olunup ol hucre-i şerîfede el-ân mevküfdür. Ramazân-ı Şerîfün on beşinci günü şeyhleri ma'rifetiyle güşâd olunup be-her hafta ricâl ve bir hafta nisâ' ziyâret iderler. Bu hırka'-i Şerîfe, deve yününden masnû' olarak Peygamberimiz صلى الله تعالى عليه وسلم hazretlerine vasiyyet buyurduğu Hırka-i Şerîfe'dür, diyü meşhûr olmuştur. El-'ilmu 'inde'llâhi Te'âlâ (العلم عند الله تعالى). Hattâ hucre-i şerîfenün bâb-ı şerîfinün üstünde, "Hazret-i Veysel Karâne hırkasın"¹²¹ kıldı 'atâ" mısra'ı muharrerdür.

¹¹⁸ Metinde, سركون olarak yazılmıştır.

¹¹⁹ Metinde, قال olarak yazılmıştır.

¹²⁰ "kabîli olan çehâr-şenbih günü Rûm milletinin patrîkı ... fâl-ı hayrdur" ibâresi, ta'lik bir hatla yazılmıştır.

¹²¹ Metinde, خرقة سلك olarak yazılmıştır.